

Pristup zavičajnim književnim djelima u višejezičnim sredinama

Dobreva, Nicolina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:087522>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Nicolina Dobrega

Pristup zavičajnim književnim djelima u višejezičnim
sredinama

Diplomski rad

Pula, 2023. godina

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

Pristup zavičajnim književnim djelima u višejezičnim
sredinama
Diplomski rad

Nicolina Dobrega

JMBAG 0303044544, redovan student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Kolegij: Nastava zavičajne književnosti

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marko Ljubešić

Pula, srpanj 2023. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za
magistra

_____ ovime izjavljujem da je ovaj
Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim
istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene
bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na
nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada
krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za
koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
JurjaDobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Student

U Puli, _____

Sadržaj

1	Uvod	2
2	Zavičaj	3
2.1	Djeca i zavičaj	5
2.2	Zavičajna književnost	9
3	Zavičajna književnost u kontekstu dvojezičnosti na primjeru grada Rovinja	13
3.1	Rovinjnski zavičajni književnici	15
3.1.1	Benussi Vlado	15
3.1.2	Biletić Boris Domagoj	16
3.1.3	Budiša Edo	18
3.1.4	Curto Giusto	19
3.1.5	Ive Antonio	20
3.1.6	Malusà Mirela	21
3.1.7	Milan Vesna	22
3.1.8	Pellizzer Antonio	23
3.1.9	Pokrajac Papucci Tatjana	24
3.1.10	Santin Giovanni	25
3.1.11	Sošić Marija	26
3.1.12	Zanini Ligio	27
3.2	Tematsko-motivska analiza	29
4	Zavičajna književnost u odgojno-obrazovnim ustanovama	33
5	Istraživanje – intervju	38
5.1	Istraživanje i ispitanici	38
5.2	Polazne hipoteze	39
5.3	Ciljevi istraživanja	39
5.4	Rezultati istraživanja	40
6	Projektna nastava	50
7	Zaključak	58
8	Popis literature	60
	Prilozi	66
	Sažetak	68
	Summary	69

Uvod

U ovome će radu biti riječi o pristupu zavičajnoj književnosti u višejezičnim sredinama, u ovom slučaju u dvojezičnoj sredini, odnosno u gradu Rovinju. Predstavlja se zavičajna književnost kao jedna jedinstvena književnost hrvatskih i talijanskih rovinjskih autora i ne radi se uobičajena podjela na dvije nacionalnosti. U ovo moderno doba sve je teže probuditi i zadržati zanimanje za zavičaj kod mladih pa je na učiteljima velik teret i odgovornost u uspješnom ispunjavanju zadatka. Rad započinje definiranjem zavičaja i zavičajnosti, povezuje zavičaj s djecom i odrastanjem, s njihovim nacionalnim identitetom i materinskim jezikom. Upoznajemo se s raznim mišljenjima profesora, metodičara i znanstvenika o zavičajnome govoru i njegovom uporabom u odgojno-obrazovnim ustanovama. Nekada se nije prihvaćalo korištenje zavičajnoga govora u obrazovnom sustavu, već je samo standardni jezik dolazio u obzir. Takav je pristup kod djece pri polasku u školu predstavljao problem. Kod neke je djece to čak rezultiralo strahom od govorenja, zatvaranjem u sebe, govorenjem samo kada se od njih to tražilo. Do promjene dolazi uvođenjem načela zavičajnosti i zavičajnom nastavom. Polazilo se od toga da se zavičajni govor njeguje, da se on proširi dok se ne dođe do onoga svima zajedničkoga, a to je standardni. Još jedan veliki korak za obrazovni sustav bio je onaj Tone Peruška uvođenjem kolegija Zavičajna nastava na kojem se uči i priprema buduće nastavnike kako da tome pristupe u nastavi. U radu su predstavljeni dvojezični grad Rovinj i izabrani rovinjski autori te su predstavljena i analizirana neka njihova zavičajna djela. U nastavku se govori o zavičajnoj književnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama i o njezinoj zastupljenosti u svakome razredu osnovne škole te o odgojno-obrazovnim ishodima koji se njome ostvaruju. U zaključnom dijelu rada predstavlja se istraživanje s ciljevima i hipotezama te njegovi rezultati. Ispitanici su učitelji hrvatskoga i talijanskoga jezika hrvatskih i talijanskih osnovnih škola te se analizom njihovih odgovora dolazi do zaključka da se u školama zavičajni sadržaj obrađuje veoma malo i da su upravo učitelji ti koji trebaju biti pokretači projekata i aktivnosti kojima je cilj njegovanje i proučavanje zavičajne književnosti i govora te zanimanje mladih za ovu tematiku. Na samome kraju definirana je projektna nastava te je predstavljen projekt kojim bi se ujedinile hrvatske osnovne škole i talijanske osnovne škole i zajedno surađivale na projektu o zavičaju, odnosno o gradu Rovinju i njegovoj tradiciji i kulturi.

2 Zavičaj

Zavičaj je moguće definirati na više načina. Prema Vladimiru Aniću i njegovu Rječniku hrvatskoga jezika zavičaj je mjesto rođenja ili rodni kraj. Drago Roksandić definira ga kao domovinu u malom, odnosno kao „osobnu domovinu“. Ivan De Zan navodi da zavičaj obuhvaća naselje i prostor, tj. kraj oko škole u koju učenik polazi. Mirela Crnilo navodi, prema Nastavnom planu i programu (2006), kako se u prvom razredu osnovne škole, zavičaj odnosi na naselje u kojem učenik živi, u drugom se razredu zavičaj odnosi na prostor općine, u trećem se razredu značenje proširuje do prostora zavičajne mikroregije, odnosno županije te ga se u četvrtom razredu sagledava kao prostor domovine Republike Hrvatske. Nataša Urošević i Jelena Urošević-Hušak tvrde da se zavičaj ili dobiva rođenjem, što je neovisno o pojedinačnoj volji, ili ga se stječe običajem i/ili navikom te objašnjava postupak zavičajne identifikacije: „Bitno je ukazati na problem podvojene zavičajnosti današnjih generacija, koji je vezan za procese demografske tranzicije i modernizacije, te velike seobe iz sela u grad koja se dogodila u zadnje dvije-tri generacije: iako se identificiraju sa svojim životnim okolišem, većina najčešće ne zaboravlja kraj iz kojega su potekli, s druge strane mnogima je opet važniji zavičaj s kojim su se životno i radno saživjeli, itd.“. Sve su ove definicije točne, međutim, odgovor na to pitanje može biti i puno više od definicije. Za mene zavičaj nije nužno rodni kraj. Nekada je više generacija dijelilo isto kućanstvo, živjelo se u jednoj kući, istom selu, gradu, no danas smo puno više udaljeni. Kako može netko kome uža obitelj živi u različitim krajevima diljem svijeta definirati zavičaj samo kao rodni kraj? Zavičaj je i mjesto gdje se osjećaš dobro, mjesto za koje te vežu radosne uspomene, topli trenuci.¹

„Moj unutrašnji zavičaj, rekao bih, važniji je i od tog zavičaja (Sarajeva). Taj unutarnji zavičaj zapravo je zavičaj djedova i baka, zavičaj roditelja, uspomena, zavičaj moje sobe i jednoga svijeta koji više ne postoji i možda stvarno nikada nije ni postojao, ali je formiran u meni i u meni traje. Ja ga nosim sa sobom i premještam s jednog na drugo mjesto po mojoj vlastitoj volji, po mom nekom unutrašnjem određenju.“

¹ Primjerice, kada pomislim na Rovinj sjetim se svoga djetinjstva, roditelja, braće, odrastanja no ovaj me grad ne podsjeća na djedove i bake jer oni nisu živjeli s nama, kako bih se prisjetila njihovih milih naboranih lica i nježnih, ali radnih ruku moram pomisliti na drugi kraj, na rodni kraj mojih roditelja koji također smatram svojim zavičajem.

- Miljenko Jergović, 1999.

„Zavičaj je moje mjesto pod suncem gdje sam se rodio ili u koje sam se uživio kao u svoje. To sam mjesto, tu ulicu, tu kuću, tu rijeku, to drvo, to brdo oko mene i more pored mene intimizirao kao ono moje najdublje pripadno, kao dio sebe, kao samoga sebe, kao svoj specifični način obitavanja na toj zemlji, ili u tom gradu. Ja sam to mjesto emotivno udomaćio, prisvojio, osmislio, idealizirao, udahnuo u svoju dušu, ja sam proizveo njega i on mene u najpoetičnijem smislu te riječi, i to je moj zavičaj.”²

- Milan Kangrga, 1997.

Zavičaj nije nužno jedno mjesto, zavičaj može biti ljubav, duša, sjećanje, osjećaj povezanosti, nešto nedodirljivo, a naše. Prilika da više krajeva doživljavamo kao naš zavičaj nas zapravo čini bogatijima jer, zar nema ljepšega nego da se, gdje god se nalazili, osjećamo kao kod kuće?

² Izdvojila sam ove citate kao zaključak poglavlja o zavičaju. S Jergovićem i Kangrgom se, oko značenja zavičaja, u potpunosti slažem. Kao što sam i navela, zavičaj je više toga, ne nužno samo mjesto, nego puno više od toga. On dodiruje našu dušu, sjećanja, a oni su dublji i značajniji od bilo koje književne definicije jednoga pojma.

2.1 Djeca i zavičaj

„Uplaši li se nastavnik djetetove dijalektalnosti i krene omalovažavati njegov idiom u najmanjoj dobi, postoji mogućnost da će se prekinuti emocionalna vezanost za materinski govor i stvoriti averzija, kako prema tome idiomu, tako i prema standardu, koji će se pak smatrati nedostižnim ili čak neprihvatljivim.“³

- Krunoslav Puškar, 2015.

Tijekom prve se godine djetetova života priprema glasovna baza govora i razumijevanja te se pojavljuju prve smislene riječi. Prema Slavici Vrsaljko i Petri Paleki nakon što dijete usvoji prvu riječ slijedi razdoblje sporog usvajanja novih riječi koje traje do 18. mjeseca. Nakon sporog usvajanja novih riječi dijete dolazi u razdoblje koje se u literaturi naziva eksplozija imenovanja i djetetov vokabular se sastoji od 100 riječi. Slijedi faza telegrafskog govora u kojoj dijete počinje koristiti kompleksnije izraze, dolazi do shvaćanja sintakse, koristi imenice i glagole, ali bez prijedloga i veznika i nije prisutno slaganje u rodu, broju i padežu. Kada dijete napuni tri godine, njegov vokabular doseže do preko 1000 riječi. Od treće do četvrte godine dijete se služi rečenicama koje imaju i po četiri ili više riječi, a od pete do šeste godine života dijete koristi sve vrste rečenica (jednostavne i složene), govor je gramatički točan, a gramatička struktura uključuje i padeže, množinu, glagolska vremena i slično. S obzirom na to da se u odgojno-obrazovnim ustanovama pritišću djeca da govore standardnim jezikom, a ne zavičajnim govorom valja objasniti pojam vertikalne dvojezičnosti. Dunja Pavličević-Franić navodi da dvojezičnost može biti vertikalna (okomita) ili horizontalna (vodoravna). Vertikalna dvojezičnost podrazumijeva poznavanje organskih idioma (J1) i hrvatskoga standardnog jezika (J2), dok horizontalna dvojezičnost predstavlja odnos različitih stranih jezika, npr. hrvatski jezik (J1) kao prvi i engleski jezik (J2) kao drugi jezik. Nadalje, dijete prije polaska u školu govori svoj kućni idiom (J1). Taj je jezik djetetov prvi jezik i to je jezik kojim govori njegova obitelj i sredina. Polaskom u školu, dijete, počinje učiti standardni jezik. Taj je jezik djetetu nov i to mu je zapravo drugi jezik. Taj proces naziva vertikalna dvojezičnost jer se ostvaruje okomiti prijenos jezičnih jedinica. Prilikom učenja novog

³ Ovom je izjavom Puškar htio ukazati na kobne posljedice koje su moguće i vjerojatne ukoliko djeci u najmlađoj dobi branimo izražavanje na njihovom najprirodnijem govoru, a to je zavičajni govor, onaj koji oni upotrebljavaju u svojim domovima, sa svojim najbližnjima, s kojima su najslobodniji.

jezika, tj. standardnog jezika, dijete ne uči sam pojam, nego izraz i njegovu uporabu. Dijete je upoznato s pojmom od prije, stoga ono uči samo novi izraz, tj. novu riječ za već poznati pojam. U tom slučaju djetetu je jednako teško usvojiti novu riječ na materinskom jeziku, kao i na stranom jeziku, npr. dijete za kuću govori *hiža*, stoga mu je pojam *kuća* novi izraz isto kao što bi mu i pojam *house* bio novi izraz. Dobro je da učenici uče te riječi, da znaju razlikovati materinski od standardnoga, no ne treba ih u tome tretirati napadno, kao da su riječi na materinskome jeziku pogrešne, već im samo ukazati na to da postoji standardna inačica i kako je nju bolje koristiti u školi. Kako navodi Pero Šimleša: „Zbog monopolne tiranije književnoga jezika i nesmiljenog ispravljanja lokalnog jezičnog izraza, zbog stroge zabrane jezičnog izražavanja u lokalnom govoru mladih učenika, oni, koji u predškolskom periodu života tako rado i tako mnogo govore, koji čak i spontano stvaraju jezične igre, ta razgovorljiva djeca u školi su prestajala govoriti.“. Psiholozi i didaktičari upozoravaju da se kod njih javlja pojava tzv. govornog straha. Nesigurnost i teškoća izražavanja u književnom jezičnom izrazu rađaju strah od eventualnih pogrešaka, stvaraju nesigurnost, a one kasnije povećavaju mogućnost pogrešaka u govornome izrazu. Na taj se način dijete zatvara u sebe i u školi govori samo onda kada je na to prisiljeno. Trebalo je vremena, no, nastao je konačno pojam načela zavičajnosti. Kada se to načelo počelo primjenjivati u školama, kada se spoznalo da treba krenuti od jezičnog osjećaja učenika, a taj se razvijao u govornom ambijentu obitelji i užeg zavičaja na lokalnom, a ne na književnom jeziku, kada se napokon shvatilo da se materinski jezik ne uči iz gramatike tada nije trebalo dugo čekati da u škole uđe i lokalni govor zavičaja. Polazi se, dakle, od zavičajnog jezika, no, ne treba na njemu i ostati već širiti rječnik do onoga jezika koji nam je svima zajednički, odnosno, do standardnoga jezika. U Kurikulumu nastavnog predmeta hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, pod odgojno-obrazovni ishod za prvi razred osnovne škole, OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, a u preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda stoji sljedeće: „Prema načelu zavičajnosti uputno je u početnoj nastavi učeniku dopustiti slobodno izražavanje idiomom koji najbolje poznaje i kojim može slobodno i jednostavno izraziti svoje misli i osjećaje. To je iznimno važno za daljnji razvoj komunikacijske kompetencije i suzbijanje straha od jezičnoga izražavanja u metodičkoj situaciji. Preduvjet za ovladavanjem hrvatskim standardnim jezikom jest uvažavanje imanentnoga jezičnog znanja učenika.“. Dakle, treba učenicima dati slobodu govorenja onim idiomom koji je njima najprirodniji te uz daljnje obrazovanje navoditi ih i ukazati im na razlike dijalekata i standardnoga jezika te na taj način razvijati

njihov rječnik i način izražavanja. Metodičarka Visinko bavila se istraživanjem utjecaja priča na djecu te je došla do rezultata prema kojima djeci najviše pričaju priče majke i bake i oni na taj način, dok slušaju, čak i kada još uvijek ne govore, upijaju nove riječi. I zašto da dopustimo da im sustav stvori averziju prema materinskome jeziku, kada im on donosi toliko lijepih uspomena? Svemu tome u korist piše i Vjekoslava Jurdana, ona navodi kako korištenje dvaju jezika ne dovodi do kognitivnih teškoća, nego da su zapravo razna istraživanja dokazala da su dvojezična djeca naprednija u mnogim kognitivnim aspektima od jednojezične djece te da prema tim podacima izloženost dvama jezicima ne predstavlja teškoću maloj djeci jer oni uspijevaju odvojiti i usvojiti oba sustava. Jurdana još naglašava važnost nazočnosti zavičajnog govora u stvaralačkome književnome odgoju i obrazovanju te navodi pedagoške pretpostavke koje metodičar Stjepko Težak nabraja, a one su:

1. Djeca se najlakše, najtočnije i najiskrenije izražavaju na idiomu koji najbolje poznaju. Naučeni standardni jezik, kao otisak drugoga podneblja, nije još dosta srođen s onim dijelom njihova svijeta koji je najtješnje povezan s njihovim prvim iskustvima i stvaralačkim pobudama.
2. To je sigurniji put do shvaćanja biti umjetnosti. Razvivši sluh za poetsko na zavičajnoj riječi, dijete se osposobljava za prepoznavanje vrijednosti i u riječima susjedstva, u riječima standardnoga jezika.
3. Izražavajući se uspješno na jeziku kojim suvereno vlada učenik stječe opću sigurnost u usmenome i pismenome komuniciranju i ona mu postaje jakim osloncem i u komunikaciji na književnome jeziku koji tek uči.
4. Na poznatom i spontano naučenom idiomu, kao bližem i zornijem od manje poznatog naučenoga jezičnoga standarda, lakše je učenika zainteresirati za opće jezične probleme, posebice ako se u potrazi za najsretnijim stilskim izborom zavičajna riječ na svim jezičnim i stilskim razinama uspoređuje sa standardom.
5. Shvaćanje vrijednosti vlastita idioma u životu suvremenoga čovjeka usmjerava učenika i na pravilan odnos prema drugim idiomima, pomažući mu da se složi s lingvistom kako „nema toga jezika koji ne bi mogao izraziti ono najsuptilnije što imamo u mislima i osjećajima i što može ljudska misao svojim radom izumiti.“

Uzmemo li u obzir sva navedena mišljenja, rezultate svih provedenih istraživanja, a u konačnici i naše učenike kao dokaz, možemo zaključiti kako je bolje dozvoliti najmlađima uporabu zavičajnoga govora i postepeno razvijati i proširiti njihov rječnik i poznavanje standardnoga jezika, nego im zabranom stvarati averziju i strah od standardnoga jezika.

*Quot linguas calles, tot homines vales.*⁴

⁴ Lat.: Koliko jezika znaš, toliko ljudi vrijediš.

2.2 Zavičajna književnost

„Ulazak u opću nacionalnu svjetsku kulturu nije normalna ako se jedna stepenica preskače, tj. ako se mimoilazi zavičajna kultura. Dijete svjesno kulture svoje uže sredine lakše će i s izoštrenijim kriterijima prihvaćati tekovine opće kulture.”⁵

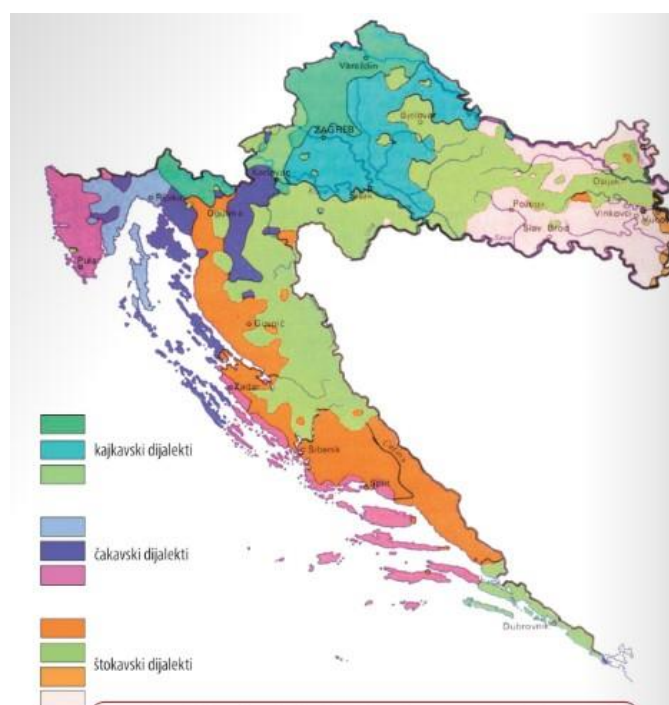
- Stjepko Težak

Hrvatski je jezik, prema Ustavu RH, službeni jezik u Republici Hrvatskoj i prema tome, jezik na kojemu se obrazuju svi učenici. U hrvatskim se školama hrvatski jezik poučava kao materinski ili kao jezik društvene sredine. U Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik objašnjena su područja u koja dijelimo nastavu hrvatskoga jezika. Predmet Hrvatski jezik organiziran je u tri međusobna povezana predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. Predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom kao sustavom s uporabnoga stajališta. Jezik se razmatra u kontekstu. U komunikacijskim situacijama učenik primjenjuje različite strategije slušanja, govorenja, čitanja i pisanja radi izražavanja i prenošenja informacija, ideja, stavova i vrijednosti te upoznaje komunikacijski bonton. Stjecanje jezičnih znanja, znanja o jeziku i ovladavanje jezičnim djelatnostima proces je koji uključuje razvoj mišljenja, intelektualnu i emocionalnu angažiranost, socijalni razvoj te motiviranost i potrebu za svrhovitom komunikacijom. Svijest o jeziku i znanje o jeziku u funkciji su razvoja i ovladavanja komunikacijskom jezičnom kompetencijom. Predmetno područje književnost i stvaralaštvo utemeljeno je na čitanju i recepciji književnoga teksta koji je iskaz umjetničkoga, jezičnog, spoznajnog i osobnog poimanja svijeta i stvarnosti. Književni se tekst čita i uspoređuje s drugim tekstovima radi osobnih i obrazovnih razloga, sinkronijski i dijakronijski. Čitanjem književnog teksta potiče se osobni razvoj, razvoj estetskih kriterija, promišljanje o svijetu i sebi te razmjena stavova i mišljenja o pročitanoj. Čitanjem se književni tekst stavlja u suodnos s drugim tekstovima, uspoređuje se te tako ostvaruje smisao i svrhu da poučava, zabavlja te potiče različite refleksije učenika. Osobito se naglašava poticanje čitanja iz užitka i potrebe, stjecanje čitateljskih navika i čitateljske kulture, stoga su vrlo važni sadržaji koji omogućuju učeniku slobodan izbor tekstova za čitanje. Učenike se potiče da se stvaralački izraze

⁵ Metodičar Stjepko Težak o upotrebi zavičajnoga govora kod djece.

prema vlastitome interesu potaknuti različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta. Čitanje književnih tekstova pridonosi stjecanju kulturnoga iskustva učenika te uspješnosti njegove socijalizacije dijeljenjem vlastitih iskustava i spoznavanjem iskustava drugih ljudi i drukčijih kultura. Predmetno područje kultura i mediji odnosi se na istraživanje veza između tekstova i njihovih oblika, između kultura življenja i društvenih odnosa, međuodnosa autora i publike te visoke umjetnosti i popularne kulture. U središtu je učenikova istraživanja i stvaranja tekst koji, sinkronijski i dijakronijski, predstavlja vrijednosti i predrasude, sukobe i razlike, uvjerenja, znanja i društveno okruženje te komunikacijska priroda kulture, koja je istodobno posrednik i posredovano, a mediji su primarni prijenosnici kulture. Zavičajnom književnosti bavi se predmetno područje Jezik i komunikacija. No, nije dovoljna podjela na područja već usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda. Zavičajem se, ovisno o razrednom odjelu, bavi odgojno obrazovni ishod A.1.6., A.2.6., A.3.6., itd.

Hrvatskome jeziku pripadaju tri narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Budući da pripadaju hrvatskome jeziku, sva tri narječja imaju neka zajednička obilježja, ali se i međusobno razlikuju. Osim toga, postoje razlike unutar govora koje pripadaju istom narječju. Konkretni govori unutar narječja naziva se mjesni govor. Nekoliko mjesnih govora sa zajedničkim obilježjima čini skupinu govora. Više skupina govora sa sličnim obilježjima unutar jednoga narječja naziva se dijalekt: tako u čakavskom i kajkavskom narječju razlikujemo po šest dijalekata, a u štokavskom četiri (Fon Fon 2, udžbenik hrvatskoga jezika). Slijede obilježja svakoga.

Slika 1: Dijalektološka karta hrvatskih narječja

Čakavsko narječje

<p>PROSTOR</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Istra, Hrvatsko primorje (dio: Rijeka, Crikvenica), dio dalmatinske obale ▪ otoci: od Krka i Cresa do Lastova i Korčule, zapadni Pelješac ▪ Lika (manji dio), Pokuplje ▪ Gorski kotar (dio), Žumberak (dio) 	
<p>DIJALEKTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sjevernočakavski ▪ srednjočakavski ▪ južnočakavski ▪ lastovski ▪ buzetski ▪ jugozapadni istarski 	
<p>OBILJEŽJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zamjenica <i>ča, če, ca, co</i> ▪ završno <i>m</i> prelazi u <i>n</i>: <i>znan (znam)</i> ▪ nepostojanje glasa <i>dž</i> (dolazi <i>ž</i>): <i>svidožba</i> ▪ nepostojanje glasa <i>lj</i> (dolazi <i>j</i>): <i>jubav</i> ▪ završni glas o na kraju sloga realizira se kao <i>l</i>: <i>rekal (rekao)</i> ▪ poseban oblik glagola <i>biti</i> u kondicionalu: <i>bin, biš, bi, bimo, bite, bi</i> ▪ česti romanizmi: <i>katriga (stolac), barka (čamac), kantati (pjevati), lancun (plahta)</i> 	

Slika 2: Obilježja čakavskoga narječja

<h2>Kajkavsko narječje</h2>	
<p>PROSTOR</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sjeverozapadna Hrvatska (Međimurje, Hrvatsko zagorje, zapadna Podravina, Prigorje, Turopolje) ▪ Gorski kotar (dio) 	<p>DIJALEKTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zagorsko-međimurski ▪ križevačko-podravski ▪ turopoljsko-posavski ▪ prigorski ▪ goranski ▪ donjosutlanski
	<p>OBILJEŽJA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zamjenica <i>kaj, kej, ke, koj, kuj</i> ▪ čuva se završni glas <i>l</i> (<i>rekel</i>) ▪ ne provodi sibilizaciju: <i>ruki</i> ▪ glasovni skup <i>čr</i> obično se ne zamjenjuje sa <i>cr</i> (kao u standardnom jeziku): <i>čmi</i> ▪ česte su umanjene i riječi odmila: <i>lanček, zajček, hižica, travica...</i>
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ izricanje budućnosti: svršeni prezent glagola <i>biti</i> (<i>bum pisa!</i>) ili prezent svršenih glagola (<i>zutra dojdem</i>) ▪ uz glagole kretanja javlja se <i>supin</i> (infinitiv bez završnoga <i>i</i>): <i>idem spat</i> ▪ česti germanizmi: <i>fracija (gospodica), gemiš</i> ▪ česti hungarizmi: <i>beteg/betek (bolest), pajdaš (prijatelj), cifrati se (dotjerivati se)</i>

Slika 3: Obilježja kajkavskoga narječja

Štokavsko narječje

Slika 4: Obilježja štokavskoga narječja

Zlatna formula hrvatskoga jezika ča - kaj - što uvrštena je na Nacionalnu listu hrvatske nematerijalne baštine kao kulturno dobro.⁶

⁶Zlatna formula hrvatskog jezika – ča-kaj-što (<https://stambuk.hr/zlatna-formula-hrvatskog-jezika-ca-kaj-sto-2/>)

3 Zavičajna književnost u kontekstu dvojezičnosti – na primjeru grada Rovinja

Slika 5: Grad Rovinj

Rovinj je dvojezični grad koji se nalazi na zapadnoj obali Istre. Nekada davno, kako kaže Gabriele Bosazzi, Rovinj je bio otok okružen i zaštićen masivnim kamenim zidinama te se, kako bi su ušlo u grad, prolazilo ispod mosta na kojemu je stajao natpis „sklonište od pustinja”. Taj je natpis bio podsjetnik da je to mjesto, još od svojih početaka, bilo utočište za sve one koji su bježali od nekakvih nevolja. Prvi zabilježeni spomen Rovinja kao *Castrum Rubini* nalazimo u djelu „*Cosmographia*” ravenkog Anonimusa, koje potječe iz 7. stoljeća. Ovo djelo sadrži geografske podatke koji se odnose na 5. stoljeće, što je dovelo rovinjskog kroničara Benussija do zaključka da je Rovinj nastao između 3. i 5. stoljeća. Arheološki nalazi ukazuju da je okolica današnjeg Rovinja bila naseljena još u prapovijesnim razdobljima, poput brončanog i željeznog doba. U to vrijeme, u Istri je cvjetala kultura Histra, koja je trgovala s Grcima i Etrušćanima. Noviji slučajni nalazi sugeriraju da je na samom otoku (koji je kasnije postao poluotok) na kojem se nalazi današnji Rovinj već postojao život na prijelazu iz 2. u 1. tisućljeće. Nakon mirnog razdoblja vladavine Rimskog Carstva, Romani su, suočeni s napadima Vizigota, Huna, Gota i Bizantinaca, naselili otoke Mons Albanus, Sv. Katarinu, Sv. Andriju i Cissu. Otok Cissa se prvi put spominje po Pliniju starijem, a navodno je potonuo za vrijeme velikih potresa u drugoj polovici 8. stoljeća. *Castrum Rubini*, smješten na mjestu današnje crkve sv. Eufemije, koja je nekada bila crkvice

sv. Jurja, pretrpio je razorne napade s kopna i mora. Bio je izložen napadima Slavena (Domagoj, 876. godine), Neretljana (865. i 887. godine) i Saracena (819. i 842. godine).⁷ Tijekom vremena, ime grada je evoluiralo od Ruvignium, Rubinum, Arupenum, Ruigno, Ruginio do Ruvigno. Ljepota prirodnog ambijenta i sjaj povijesnog habitata izbijaju iz rovinjskog urbanog tijela i slikovitih prostora njegova područja. Udiše se miris mora i livada, šuma i šikara, mirisi života. Osjeća se otkucavanje bila prošlosti u krvotoku stvarnosti. S visoke točke zvonika sv. Eufemije (Fume) vidimo 22 otočića u rovinjskome moru. U Rovinju se još uvijek naziru materijalni ostaci izgubljenoga svijeta prošlosti u kojemu je vrvio sada iščeznuli život.⁸

⁷ Grad Rovinj-Rovigno - Città di Rovinj-Rovigno, Povijest <https://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/povijest/>

⁸ Bertoša M., Štambuk T. I Milovan A. Rovinj-Rovigno. Zagreb: GARMOND

3.1 Rovinjski zavičajni književnici

Grad je Rovinj poznat po svojoj dvojezičnosti. U Rovinju se govore hrvatski i talijanski jezik. Ova dvojezičnost proizlazi iz povijesnih, kulturnih i etničkih utjecaja na područje grada. Talijanski jezik ima dugu povijest u Rovinju, koji je nekoć bio dio Mletačke Republike. Tijekom tog razdoblja, talijanski je postao važan jezik u upravi, trgovini i društvenom životu Rovinja. Ova talijanska kulturna prisutnost i jezična tradicija još uvijek se osjećaju u gradu. S druge strane, hrvatski jezik je službeni jezik u Hrvatskoj, uključujući i Rovinj. Većina stanovnika Rovinja govori hrvatski kao svoj materinski jezik i koristi ga u svakodnevnoj komunikaciji, obrazovanju, administraciji i službenim prilikama. Ova dvojezičnost pridonosi bogatstvu kulture i identiteta grada Rovinja, te omogućava stanovnicima i posjetiteljima da se osjećaju dobrodošlima i ugodno bez obzira na jezične preferencije. Benjak i Ljubešić sukladno tome navode da zavičajnu književnost Istre mogu činiti djela pisana ovim standardnim jezicima i njihovim idiomima:

- hrvatskim standardnim jezikom i mjesnim idiomima čakavskoga narječja
- talijanskim standardnim jezikom i mjesnim idiomima istrovenetskim dijalektom
- slovenskim standardnim jezikom i mjesnim idiomima primorske skupine narječja
- ostalim jezicima nacionalnih manjina prisutnih u Istri (crnogorskim, rumunjskim, albanskim, srpskim i dr.)

3.1.1 *Benussi Vlado*

Slika 6: Vlado Benussi

„Maestro” Vlado, kako su ga zvali u Rovinju, diplomirao je na Pedagoškoj akademiji u Puli. Od 1972. radio je u Rovinju kao učitelj glazbenog odgoja u osnovnoj školi „Bernardo Benussi” te je bio voditelj grupe koja je proučavala rovinjski dijalekt. Početkom 60-ih godina započeo je svoju muzičko-umjetničku djelatnost i djelovao u raznim sastavima sve do smrti 2018. Osim što je kantautor dijalektalnih pjesama i pjesama na talijanskome jeziku skladao je i dječje pjesme. Autor je teksta i skladbe za 22 pjesme na rovinjskome dijalektu naslovljene „Puòche paruòle” i „Viècia Ruveîgno”. Osim rečenog, napisao je 9 zbirki pjesama na rovinjskome dijalektu, muzičku komediju na rovinjskome dijalektu „Oûna miteîna futalateîna”, monografiju „La viecia batana”, knjigu stripova na rovinjskome dijalektu „Stuòrie” i dr. Vlado Benussi sudjelovao je i bio nagrađivan na natjecajima „Istria Nobilissima”⁹ Talijanske unije te je dobitnik raznih nagrada i priznanja u Istri i u Italiji.¹⁰

3.1.2 *Biletić Boris Domagoj*

Slika 7: Boris Domagoj Biletić

Boris Domagoj Biletić rođen je 22. ožujka 1957. u Puli. Po svršenoj gimnaziji i Pedagoškoj

⁹ Istria Nobilissima, natjecaj za umjetnost i kulturu. Pokrenulo ga je 1967. Društvo pjesnika, književnika i umjetnika Talijanske Unije (osnovano 1964) radi oživotvorenja pjesničkih talenata tal. nac. zajednice u Istri i Rijeci, koji dotad nisu imali sredstvo za iskazivanje vlastite kulture.

<https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1310/istria-nobilis-sima>

¹⁰ Benussi V. (2012.) Ji bitinàde d'ucafiòn... Rovinj: Zajednica Talijana grada Rovinja

akademiji u rodnome gradu, diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Živi u Puli, a u Rovinju je ravnatelj Gradske knjižnice Matije Vlačića Ilirika. Osim poezije, u brojnoj domaćoj i stranoj periodici od druge polovine 70-ih XX. st. (započevši ozbiljnije u pulskome – nedugo zatim i zabranjenom – Književnome klubu i časopisu „Istarskom borcu” / „Iboru”) objavljivao kritike, oglede, studije i prijevode s talijanskoga i njemačkoga. Poezija mu je izvođena i na Trećemu programu Hrvatskoga radija – u emisiji „Poezija naglas”. Sa slikarima Zdravkom Milićem (*Mala liriska kronika*, 1989.) i Brunom Mascarellijem (*Istarski rukopisi – Caligrafie istriane*, 1998.) suautor dviju grafičko-pjesničkih mapa. Zastupljen u nekoliko domaćih i stranih antologija hrvatskoga pjesništva: Mirjane Strčić („Hrvatsko pjesništvo Istre 19. i 20. stoljeća – Istarska pjesmarica“, Pula 1989.), Ante Stamaća – Ive Sanadera („U ovom strašnom času“, Split 1992., Zagreb 1994.), Łucje Danielewske („Żywe źradła“, Warszawa / Poljska 1996.), zatim Josipa Bratulića – Stjepana Damjanovića – Vinka Brešića – Božidara Petrača... („Mila si nam ti jedina...“, Zagreb 1998.), Božidara Petrača („Hrvatska uskrсна lirika: od Kranjčevića do danas“, Zagreb 2001.), književnim leksikonima, panoramama i sl. Notiran u povijesnome pregledu „Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća“ Miroslava Šicela (Zagreb 1997.) i „Povijesti hrvatske književnosti“ Dubravka Jelčića (Zagreb 2004.). Pojedine pjesme ili ciklusi prevedeni su mu na petnaestak jezika. Kao urednik potpisuje brojna izdanja, mahom iz područja lijepe književnosti. Do 1990. bio je članom uredništva časopisa za književnost „Istra” (Pula), Uredničkoga vijeća edicije „Istra kroz stoljeća”; usto i djelatni član Čakavskoga sabora. Pokretač i od osnutka (1996.) glavni i odgovorni urednik pulskoga časopisa za književnost, kulturološke i društvene teme „Nova Istra” (www.eurozine.com; www.dhk.hr). Član „Društva hrvatskih književnika” (od 1988.) i njegove uprave u tri mandata, „Hrvatskoga centra P.E.N.-a” (od 1993. do 2013.) i član-radnik „Matice hrvatske” (od 1990.). Među osnivačima „Istarskoga ogranka Društva hrvatskih književnika”, čiji je i prvi predsjednik (1990.-1993.), Hrvatskoga kulturnog društva „Franjo Glavinić” iz Rovinja, kao i jedan od pokretača rovinjskih „Šoljanovih dana”. Godine 1997. gost-književnik međunarodne „Zagrebačke slavističke škole”. Međunarodnu književnu manifestaciju „Pulski dani eseja” pokrenuo je 2003. Sudjelovao na brojnim međunarodnim i domaćim festivalima poezije i književnim skupovima. Dobitnik književnih nagrada: „Mlada Struga” (Struške večeri poezije, Makedonija, 1984.; Zublja šutnje), „Tin Ujević” (1997.; Radovi na nekropoli), austrijske zaklade „KulturKontakt” (2002.; Bartuljska jabuka), „Julije Benešić” (2008.; Pristrani čitatelj, I-II); nagrada/plaketa Sv. Kvirina (2012.; za ukupan doprinos hrvatskom pjesništvu), „Fran Galović” (2013.; Istarski

pisci i obzori: regionalizam, identitet i hrvatska književnost Istre pod fašizmom) itd. Za književni rad i kulturnu djelatnost odlikovan Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1996.) i nagrađen Medaljom Grada Rovinja (1997.).¹¹

3.1.3 Budiša Edo

Slika 8: Edo Budiša

Edo Budiša rođen je u Rovinju 20. kolovoza 1958. godine, a preminuo je u Trstu 25. listopada 1984. Bio je književnik i diplomirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Nakon toga je radio kao pravnik u svom rodnom gradu. Bio je istaknuti član književne grupe *quorumovaca* i brzo je stekao reputaciju majstora kratke priče. Njegove priče su prvo objavljivane u „Studentskom listu“ od 1979. godine, a potom i u „Pitanjima“, „Poletu“, „Večernjem listu“, „Omladinskoj iskri“, „Vidiku“, beogradskoj „Književnoj reči“ te posthumno u „Novoj Istri“, „Quorumu“ i drugim časopisima. Za svoj rad bio je nagrađivan. Tijekom svog života objavio je zbirku priča „Lijepo priče“ (1984.) i roman „Klub pušača lula“ (1984.), a nakon smrti su mu sabrana djela objavljena pod naslovom „Ponovo probuđeni čovjek“ (1999.). Karakteristike njegovog autorskog stila odražavaju snažan utjecaj velikih svjetskih književnih uzora. Njegove priče su fragmentarne, metatekstualne i fantastične te istražuju svijet iluzija i osamu kao sudbinu. S druge strane, njegova pripovjedačka vještina ima tradicionalniji izričaj. Njegovi radovi su uvršteni u „Antologiju hrvatske novele“ (1997.) Krešimira Nemeca, „Priče iz Istre“ (1999.) Daniela Načinovića, „Glasima književne Istre“ (2002.) Borisa Biletića i druge antologije.¹² Njegova djela

¹¹ Biletić B. D. <https://www.boris-biletic.iz.hr/>

¹² Budiša E. <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/395/budisa-edo>

odlikuju osviještenost pisma, sklonost fantastičnim situacijama i likovima, vješta naracija, intertekstualnost i suptilan izraz. Zahvaljujući tim značajkama smatra se jednim od najistaknutijih pripadnika kvorumaškoga književnog naraštaja, koji je obilježio hrvatsku književnost 1980-ih godina.¹³

3.1.4 *Curto Giusto*

Slika 9: Giusto Curto

Giusto Curto rođen je 3. listopada 1909. godine u naselju San Martin (sada ulica Vladimir Gortan) broj 19, u obitelji seljaka. Rano djetinjstvo povezano mu je s poljoprivredom, koju je uspio prenijeti u svoju liriku i u druge pisane radove. Kao odrasla osoba, posvetio se pomorskoj djelatnosti i ribarstvu, čije je stečeno znanje omogućilo slobodno izražavanje i duboko razumijevanje prirode i aktivnosti ljudi onoga vremena. Opisao ih je kroz priče, pjesme, kazališna djela s narodnim elementima te eseje koji su najbolje opisani kao zbirka podataka i činjenica o poljoprivrednim i ribarskim zanimanjima. Bio je antifašistički usmjeren i pridružio se Pokretu otpora Jugoslavije od 1943. do 1945. Nakon rata postupno se udaljavao od mladenačkih ideala, ali je zadržao duboko moralni integritet. Bio je izvrstan poznavatelj dijalekta, običaja i tradicije te je postavio nekoliko svojih kazališnih djela na pozornicu.¹⁴ Nakon završetka rata, angažirao se kao aktivist i vođa kazališne družine talijanske zajednice u Rovinju pod

¹³ Budiša E. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9994>

¹⁴ Curto G. (2009.) *Bozzetti teatrali in dialetto rovignese*, Volume I. Rovinj: Grafomat

imenom „Marco Garbin“. Za tu je družinu napisao niz kratkih komedija, revija i folklornih kazališnih djela na lokalnom dijalektu, svi nadahnuti narodnim tradicijama i smješteni u Rovinju. U *Antologiji* „Istria Nobilissima“ iz 1978. godine objavljene su dvije njegove priče pod naslovima „Meingule ingrumade“ i „El Consolo ruvigniz“, dok se u *Antologiji* iz 1968. godine mogu pročitati njegove prve pjesme. Njegove se pjesme također mogu pronaći u časopisu „Battana“, broj 74. Preminuo je u svom rodnom Rovinju 13. svibnja 1988. godine.¹⁵

3.1.5 Ive Antonio

Slika 10: Antonio Ive

Antonio Ive bio je filolog i glotolog rođen 13. kolovoza 1851. godine u Rovinju, a preminuo je 9. siječnja 1937. godine u Grazu. U svome rodnom gradu stekao je osnovno i srednje obrazovanje, a 1865. godine upisao je licej u Kopru. Godine 1869. upisao je Filozofski fakultet u Beču, gdje je 1875. diplomirao talijansku i klasičnu filologiju. Nakon toga je predavao godinu dana na koparskom liceju, prije nego što je dobio stipendiju za usavršavanje u filologiji i lingvistici. To ga je odvelo na mnoga sveučilišta poput Milana, Torina, Pise i Rima. Tijekom boravka u pariškim knjižnicama proučavao je srednjovjekovne talijanske tekstove. Doktorirao je 1878. godine i uskoro se počeo baviti folklorom, etnologijom i proučavanjem istriotskog govora. Jedan od njegovih posebnih doprinosa u proučavanju i očuvanju istarskog folklora je velika

¹⁵ Dobran R. i Milani N. (2010.) *Le parole rimaste : storia della letteratura italiana dell'Istria e del Quarnero nel secondo Novecento*. Rijeka: EDIT

zbirka pod nazivom „Canti popolari istriani raccolti a Rovigno" (Torino, 1877.) koja sadrži više od 600 tekstova. Njegova karijera razvijala se u srednjim školama poput Rovereta, Trenta i Innsbrucka sve do 1894. godine kada je pozvan da predaje na Sveučilištu u Grazu. Umirovljen je 1921. godine. Istraživao je veljotski i dalmatski, autohtone romanske govore otoka Krka i Dalmacije. Njegove studije veljotskog jezika temelje se na razgovorima s Antonijom Udinom, posljednjim govornikom tog dijalekta. Objavio je monografiju „I dialetti ladino-veneti dell'Istria" (Strasbourg, 1900.) u kojoj je objedinio sve svoje studije na tu temu. Tijekom svog života, često je objavljivao radove u raznim časopisima.¹⁶U fondu knjižnice Zavičajnog muzeja grada Rovinja nalaze se knjige koje su sačinjavale knjižnicu profesora Ivea. Antonio Ive oporučno je ostavio Gradskoj knjižnici oko 3000 knjiga. Danas se u knjižnici nalazi 2088 naslova, dok je ostatak vjerojatno nastradao tijekom raznih premještanja i seljenja.¹⁷

3.1.6 *Malusà Mirela*

Slika 11: Mirela Malusà

Mirela Malusà rođena je 1962. te živi i radi kao prevoditeljica u Rovinju. Završila je osnovnu i srednju školu u Rovinju pa upisala i diplomirala Talijanski jezik i književnost na Pedagoškom fakultetu u Puli.¹⁸ Objavila je svoje radove (eseje, pjesme, pripovijetke, razne članke) u raznim novinama i časopisima diljem zemlje i u inozemstvu te u nekoliko antologija. Dodijeljene su joj mnoge nagrade i priznanja za pjesme i pripovijetke u San Donà di Piave, Rijeci, Puli, Pinerolu, Triuggiu, Ferrari i

¹⁶ Ive A. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/798/ive-antonio>

¹⁷ Smolica M. (2007.) Antonio Ive (1851. - 1937.) Knjižnica jednog profesora. Rovinj: Zavičajni muzej grada Rovinja

¹⁸ Malusà M. (2000.) Heliotropium. Pazin: Josip Turčinović d.o.o.

Trentu, od kojih ću istaknuti prvu nagradu za pjesme na dijalektu na natječaju „Istria Nobilissima” 1994. godine.¹⁹ 1997. godine objavila je knjigu pripovijedaka za djecu „Tajna crvene trske i druge priče” u dvojezičnom izdanju ta koju je 1999. godine dobila posebno priznanje na natječaju „Riječi bez granica” u Trentu.²⁰ Od ostalih djela navela bih još „Tea&Lea”, „La misteriosa conchiglia di cristallo” i „Heliotropium”.

3.1.7 Milan Vesna

Slika 12: Vesna Milan

Vesna Milan rođena je 1955. godine te živi i stvara u Rovinju. Završila je osnovnu i srednju školu u Rovinju te je tamo i provela čitav svoj radni vijek. Poeziju piše još od školski dana pa su joj prvi radovi objavljeni u školskim listovima. Objavljuje u raznim časopisima, zbornicima i književnim revijama: „Marulić”, „Tragovi”, „Bujski zbornik”, „Histria”, „Rovinjki obzori”, „Erato” i „Finalist”. Zastupljena je u zborniku „Verši na šterni”, u zajedničkoj zbirci pjesama članica književne radionice HKD Franjo Glavinić „Budi moje svjetlo” s kojom su članice obilježile deset godina aktivnoga rada. Učesnica je brojnih recitala, a za svoj je rad dobila nekolicinu priznanja i zahvalnica. Članica je književne radionice HKD Franjo Glavinić i folklorne skupine „Plesarin” od osnutka.²¹ Voditeljica je dramsko-literarne sekcije u Udruzi umirovljenika grada Rovinja, čija je članica od umirovljenja. Zastupljena je još u zajedničkim zbirkama „Lipa nan je Istra”, „Dotaknuti riječju”, „Seljanski susreti” i brojnim zbornicima diljem Hrvatske. Piše na čakavici, standardu i talijanskome jeziku: poeziju, kratke priče i haiku (haiku je preveden

¹⁹ Malusà M. (1997.) Il segreto della canna rossa e altri racconti – Tajna crvene trske I druge priče. Rijeka: EDIT

²⁰ Malusà M. (2000.) Heliotropium. Pazin: Josip Turčinović d.o.o.

²¹ Milan V. (2012.) Svitac u voku. Žminj: Katedra čakavskog sabora Žminj

na engleski i japanski jezik). Dobitnica je treće nagrade haiku poezije u Kloštar Ivaniću 2012. godine, Pohvale za haiku Diogen Sarajevo, Prve nagrade za naj-pismo Velike Gorice 2013. godine, Pohvale za haiku na čakavici 2013. godine, Pohvale za haiku na standardu 2013. godine i dobitnica je prve nagrade za haiku poezije u Delnicama 2014. godine.²² Objavljene su joj samostalne zbirke „Svitac u voku”, „Putujem mislima” te slikovnica „Darka humanitarka” pisana na hrvatskome standardnome jeziku, talijanskome jeziku i na čakavštini.²³ Svoju ljubav prema poeziji radi prenosi i na druge volontiranjem u klubu Rovinj, gdje radi s osobama s invaliditetom u radionicama pisanja i čitanja poezije.²⁴

3.1.8 Pellizzer Antonio

Slika 13: Antonio Pellizzer

Antonio Pellizzer nastavnik je, književni kritičar i publicist rođen 14. veljače 1932. u Rovinju i umro 17. studenog 2004. također u Rovinju. Talijanski jezik i književnost diplomirao u Zagrebu, a već je kao student pisao za talijanske zajednice u Istri i Rijeci. Cijeli je radni vijek bio srednjoškolski nastavnik u Rovinju, a ravnatelj Centra za usmjereno obrazovanje 1979.–92. Obilježio je djelovanje talijanske zajednice u Rovinju i Istri, osobito u području kulture i književnosti, ali i rovinjskoga sporta (plivanje i vaterpolo). Bio je među pokretačima i osnivačima te dugogodišnji predsjednik društva Circolo dei Poeti, Letterati ed Artisti. Napisao je i objavio nekoliko pripovijedaka, potom se bavio književnom kritikom i organizacijom kulture. Pokrenuo je i uređivao niz sveščića

²² Milan V. (2016.) Srebrne niti – Fili d'argento. Rovinj: Udruga umirovljenika grada Rovinja-Rovigno

²³ Predstavljena „Darka humanitarka“ Vesne Milan <https://www.rovinj-rovigno.hr/novosti/predstavljena-darka-humanitarka-vesne-milan/>

²⁴ Milan V. (2012.) Svitac u voku. Žminj: Katedra čakavskog sabora Žminj

zbornika proze i pjesništva (1964.–68.) iz kojih je u suradnji s tršćanskim „Università Popolare“ nastao natječaj „Istria Nobilissima“, s istoimenom publikacijom. Objavio je mnogobrojne radove u časopisima, autor je antologije talijanskih književnika Istre i Rijeke „Voci Nostre, antologia degli scrittori del gruppo nazionale italiano di Jugoslavia“ (1983. i više kasnijih izdanja), koja je postala školskim udžbenikom zavičajne književnosti u Hrvatskoj i Sloveniji. S Giovannijem Pellizzerom napisao je „Vocabolario del dialetto di Rovigno d’Istria“ (1992.). S hrvatskoga je jezika na talijanski prevodio udžbenike, stručne knjige i monografije. Dobio naslov *commendatore*²⁵ Republike Italije (2002.).²⁶

3.1.9 Pokrajac Papucci Tatjana

Slika 14: Tatjana Pokrajac Papucci

Rođena je 14. srpnja 1957. i živi u Rovinjskome selu. Članica je „Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade“ i „Istarskog ogranka Društva hrvatskih književnika“. Prvijenac „Stonoga bosonoga“, ilustrirana zbirka poezije, pobjednik je Međunarodnog književnog natječaja „Parole senza frontiere – Riječi bez granica“. Zbirka poezije

²⁵ Počasnost se dodjeljuje od strane Predsjednika Republike, na prijedlog Ministra vanjskih poslova, uz mišljenje Vijeća Reda. Vijeće, koje predsjedava Ministar vanjskih poslova, sastoji se od četiri druga člana, od kojih je jedan automatski Glavni diplomatski ceremonijal Republike. Novim izmjenama zakona želi se nagraditi one koji su postigli posebne zasluge u promicanju prijateljskih odnosa i suradnje između Italije i drugih zemalja, kao i u promicanju veza s Italijom. Red se sada dijeli na pet klasa: Vitez velikog križa, Veliki službenik, Komandor, Službenik Vitez. Uspostavlja se i posebna klasa Velikog križa počasti, namijenjena onima koji su izgubili život ili pretrpjeli teške fizičke ozljede prilikom obavljanja visoko humanitarnih aktivnosti u inozemstvu. Upotreba znakova Reda „Stella della Solidarietà Italiana“ dopuštena je bez ikakvih ograničenja. <https://www.quirinale.it/page/stellasolid>

²⁶ Antonio Pellizzer, www.istrapedia.hr

„Mašta čini svašta” pisana je književnim jezikom, čakavskim narječjem i s prijevodom na talijanski jezik. Posebno priznanje žirija Međunarodnog književnog natječaja „Internationaler Kinder und Jugendbuchwettbewerb“ (Austrija 2011.) dodijeljeno je priči „Mala slikarica”, kasnije objavljenoj u obliku dvojezične slikovnice „Mala slikarica - La piccola pittrice”. U nakladi „Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade” objavljene su zbirka dječje poezije „Zašto baš to?” te zbirka čakavske poezije „Išćen bićve”, a uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske. 2017. godine je u nakladi Grada Rovinja objavljena dvojezična priča „Andana i bijeli Jure – Mala priča o Rovinju”. Španjolska nakladnička kuća „Circulo Rojo” je 2017. objavila ilustriranu zbirku priča i poezije „La pequena pintora – cuentos y poesias”. Na 4. Festivalu dječjih umjetnosti FEDU – Sarajevo 2018., bajci „Karakol je gol” dodijeljena je Planeta Bajka – 1. nagrada za najljepšu bajku 2018. godine. U nakladi Iris Illyrice objavila je kratki dječji roman „Hirovita Mara i brbljava Ara” (ilustratorica Željka Mezić), a *Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika* objavio je nagrađenu bajku – slikovnicu „Karakol je gol” (ilustrator Davor Ivić). U nakladi Iris Illyrica 2011. objavljena je slikovnica „Kako je tuga postala radost” (ilustratorica Željka Mezić) – priča je 2017. osvojila 3. nagradu stručnog žirija Međunarodnog književnog natječaja „Internationaler Kinder und Jugendbuchwettbewerb”, (Austrija). Nadalje, 2022. je u nakladi „Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade” objavljena slikovnica „Kreketava bajka” (ilustratorica Željka Gradski). S dvadesetak je radova zastupljena u udžbenicima za sve niže razrede osnovne škole. Stotinjak radova objavljeno je u dječjim časopisima „SMIB”, „Radost”, „Zvrk”, „Tintilinić” i dr. Zastupljena je u „Antologiji hrvatske dječje poezije” Ivana Zalara te u drugim zbirnim izdanjima.²⁷

3.1.10 *Santin Giovanni*

Slika 15: Giovanni Santin

²⁷ Pokrajac Papucci T. <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/pokrajac-papucci-tatjana/>

Giovanni Santin, zvan Nino, dijalektalni je pisac rođen u Rovinju 20. studenog 1921. te umro u rodnome Rovinju 10. travnja 1990. Nakon osnovnoškolskog obrazovanja 1935. godine otišao je u sjemenište u Koprnu koje je napustio tri godine kasnije i u Trstu završio školu za računovođu (Istituto per ragioniere). Najprije je radio u jednoj štedionici, a 1941. prebačen je u kamp za vojnu obuku u Puli, na Stoji. Nakon rata, 1945., vraća se u Rovinj gdje je bio upravitelj ribarske zadruge, a potom do umirovljenja radio u tvornici za preradu ribe Ampelea (Mirna). Uz posao posvetio se pisanju pripovijetki u rovinjskom istriotskom dijalektu kojega je bio veliki znalac i njegovatelj. Objavio je zbirku kratkih priča „Odore di casa“ (1972.) s prijevodima legendi i pripovijetki drugih autora, narodnim predajama, slikama iz svoga djetinjstva, mladosti i kasnijega života te autobiografskim sjećanjima. Tekstovi u dijalektu objavljeni su mu u časopisima „La Battana“ i „Sottolatina“, u antologiji nagrađenih djela na natječaju „Istria Nobilissima“ u listu „Piassa Granda“. Priča „Testa dell'orata“ nagrađena mu je 1966. na međunarodnom natječaju talijanske književne revije „Tutti gli uomini“. Preveo je s talijanskog više književnih djela na rovinjski dijalekt: Danteovu „Božanstvenu komediju“, pripovijetku „Pesca miracolosa“ Giovannija Comissa, „Cavalleriju rusticanu“ i druge pripovijetke Giovannija Verge, pripovijetke Luigija Pirandella i dr.²⁸

3.1.11 Sošić Marija

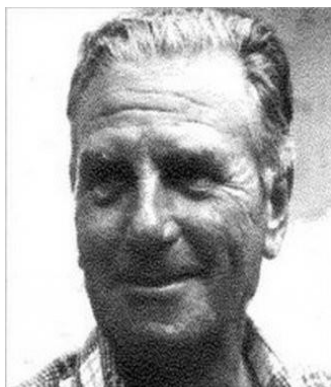
Slika 16: Marija Sošić

Marija Sošić živi i radi u Rovinju. Diplomirala je 1960. godine Učiteljski smjer na Pedagoškome fakultetu. Predavala je učenicima u školama u Sošićima, Rovinjskome selu i Rovinju tijekom 43 godine. Osim svoga rada u školi angažirala se za dobrobit grada Rovinja i njegovih stanovnika, posebno u području kulture. Objavljivala je pjesme i priče u mnogim časopisima i zbirkama diljem različitih županija u Hrvatskoj,

²⁸ Santin G. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/3974/santin-giovanni-nino>

kako na čakavskom tako i na standardnome jeziku. Napisala je deset knjiga, od kojih neki od naslova glase „Batun“, „Šaka smijeha“, „Pridi va Žminj“ i drugi. „Batun - El boton“ dvojezična je dječja slikovnica objavljena 2017. godine, koju čine posebnom crteži koji ju krase jer su upravo djeca njihovi vlasnici.²⁹

3.1.12 Zanini Ligio

Slika 17: Ligio Zanini

Ligio Zanini, zvan Eligio, pjesnik je rođen 30. rujna 1927. u Rovinju i umro 1. srpnja 1993. u Puli. Proveo je dio djetinjstva u svome rodnome gradu sve dok otac, koji je bio kočijaš, zbog financijskih teškoća nije bio prisiljen zatvoriti radnju, pa se cijela obitelj 1936. godine morala preseliti u Pulu. Tamo su njegovi roditelji pronašli posao, ali je mali Ligio imao poteškoća s prilagodbom na novu i veću gradsku okolinu, gdje se, između ostalog, govorio istromletački jezik (istroveneto), dok je njegov istriotski (istrioto) dijalekt bio predmet izrugivanja vršnjaka.³⁰ Školovao se u Puli, gdje je ušao u krug mladih antifašista, sudjelovao u NOB-u i upisao se u Komunističku partiju. Godine 1947. završio je Učiteljsku školu u Puli, te je do 1948. bio referent za talijanske škole pri narodnom komitetu. U previranjima u KP vezanima za Rezoluciju Informbiroa ispisao se iz Partije, te je pod optužbom da je pristaša Rezolucije osuđen na robiju, koju je odslužio 1949.–52. na Golom otoku. Nakon izlaska iz zatvora radio je kao skladištar, računovođa i sl. u Puli. Godine 1959.–64. bio je osnovnoškolski nastavnik u Savudriji, gdje je otvorio talijansku školu i utemeljio društvo „Circolo Italiano di Cultura“. Zatim se vratio u Rovinj, zaposlio se u računovodstvu, završio studij pedagogije u Puli i

²⁹ Sošić M. (2017.) Batun – El boton. Rovinj I Kanfanar: Dječji vrtić „Neven“

³⁰ Dobran R. I Milani N. (2010.) Le parole rimaste : storia della letteratura italiana dell'Istria e del Quarnero nel secondo Novecento. Rijeka: EDIT

ponovno radio u školi u Balama. Potom je sve napustio, vratio se u Rovinj, u osamu, svojemu životnom izboru – pjesništvu, ribarenju i moru, jednostavnom i prirodnom životu. Pisao je na rovinjskom (istriotskom) govoru. Od 1964. sudjelovao je i više puta pobijedio na natječaju „Istria Nobilissima“. Objavio je zbirke poezije: „Moûssoli e scarcaciù“ (1965.), „Buleîstro“ (1966.), „Mar qito e alanbastro“ (u antologiji *Istria Nobilissima*, 1968.), „Tiera viecia-stara“ (*Istria Nobilissima*, 1970.), „Pubrateîne“ (1972.); oštru i gorku satiru „Topo Gigio e le talpe ingorde“ (*La Battana*, 1978., 46), „Favalando cul Cucal Fileîpo“ (1979.; prevedeno na hrvatski: „Razgovor s galebom Filipom“, 1983.), „Sul sico de la Muorto sagonda“ (*Diverse lingue*, 1990.), „Cun la prua al vento“ (1993.). Mnoge su mu pjesme uglazbljene. Objavio je i autobiografski roman „Martin Muma“ (*La Battana*, 1990., 95–96), u kojem govori o strahotama i poniženjima što ih je doživio na Golom otoku. Pjesnikov odnos prema moru i njegovim stvorenjima pun je franjevačke poniznosti i štovanja, što mu omogućava da dokuči njegove tajne i dostigne spokoj duše, te da sve to pretoči u lirizam estetski dotjeranih stihova. Kritičari ga drže vodećim pjesnikom u suvremenoj dijalektalnoj poeziji talijanske nacionalne zajednice.³¹

³¹ Zanini L. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1474/zanini-ligio>

3.2 Tematsko-motivska analiza

Vlado Benussi pisao je bitinade, u njima su zastupljeni motivi poput mora, sunca, valova, ribara i sl. Dakle, tematika se gotovo uvijek doticala ribarenja i ribarskih razgovora te ribarskoga života. Osim stihova za bitinade pisao je stihove i uglazbio veliki broj pjesama, kako za djecu tako i za odrasle. U tim se pjesmama pojavljuju motivi ljubavi, igre, prirode, obitelji, i dr. Što se književnog stvaralaštva tiče, napisao je knjigu stripova na talijanskome dijalektu naslovljenu „Stuòrie”. Svaki je strip napisan na dijalektu, no fabula je prevedena i na talijanski standardni jezik kako bi razumijevanje bilo olakšano. Stripovi su svi veselog karaktera i sve su priče zabavne i smiješne, poput vica. Najčešće upotrijebljeni motivi su seljaci, životinje, život, ljudi i sl.

Boris Biletić u napisao je nekoliko zbirki pjesama, primjerice „Zublja šutnje” (1983.), „Maški vrisok” (1985.), „Primorski noćurno” (1986.), „Pjena brzih oblaka” (1990.) i dr. U svojim pjesmama koristi motive ljubavi, djevojke, dječaka, djetinjstva, ribara, pejzaža, oblaka, vode, valova itd. Jednu je pjesmu čak naslovio *Punta Corrente*, koja se odnosi na zlatni rt grada Rovinja. Osim vlastitih zbirki sastavio je i izbore tuđe poezije i kritika, poput „I ča i što i kaj” (1997.) te „Glasi književne Istre” (2002.).

Kratka proza Ede Budiše danas se općenito smatra reprezentativnim primjerom hrvatske postmodernističke proze prve polovice '80-ih godina i kao takva zastupljena je u većini antologija i panorama koje obuhvaćaju to razdoblje ili se njime bave. Ta proza, svakako, predstavlja i poveznicu s navedenom fantastičnom prozom sedamdesetih godina, odnosno s prvim valom postmoderne hrvatske književnosti.³² Možemo zaključiti da je tematika uglavnom fantastična, likovi fiktivni, fikcija je u središtu, nema uobičajene zavičajne tematike. Ono što njegove priče veže uz zavičaj su zapravo neke rovinjske ulice ili likovi koji, iako fiktivni, nama Rovinjcima daju naslutiti o kome je riječ. Primjerice, lik Libere Matte (Luda Libera) koji je nama poznat jer smo od djetinjstva slušali priče o toj ludoj ženi.

Giusto Curto u svojim je kazališnim djelima na scenu pokušao prenijeti rovinjsku tradiciju i kulturu onoga doba. Sve su njegove priče inspirirane rovinjskim ulicama i zanimanjima, običnim likovima i svakodnevnim dogodovštinama. U kazališnim su djelima prisutne i folklorne pjesme na rovinjskome dijalektu. Mjesto radnje su rovinjske

³² Ušumović N: Metafikcijski dvoboji pripovjedača i lika u „lijepim pričama” Ede Budiše <https://www.stav.com.hr/naslovi/189/neven-usumovic-metafikcijski-dvoboji-pripovjedaca-i-liku-u-lijepim-pricama-edebudise/>

ulice, vrijeme radnje je aktualno za doba u koje je stvarao, likovi su obični ljudi, pekar, postolar, zaručnici itd. Cilj njegova stvaranja bio je očuvanje rovinjske tradicije i prenošenje na iduće generacije.³³

Antonio Ive za svoju je zbirku „Canti popolari istriani raccolti a Rovigno” skupljao narodne priče koje su se pričale u rovinjskim ulicama i zapisivao kako bi ih očuvao, nakon čega je sve spojio i objavio ovu zbirku. U njoj se, dakle, nalaze sve te narodne priče različitih autora, a uz svaku priču stoji objašnjenje iste.

Zbirka „Heliotropium” Mirele Malusà dvojezična je zbirka pjesama pisana na hrvatskome dijalektu i talijanskome dijalektu. Podijeljena je u dva dijela tako što su prvo pjesme na talijanskome i hrvatskome standardnome jeziku, a onda na talijanskome i hrvatskome dijalektu. Korišteni motivi su raznoliki, ljubav, kapi, lišće, nada, vrijeme, egzistencija, život, Rovinj, brod itd. „La misteriosa conchiglia di cristallo - Tajanstvena kristalna školjka” priča je koja govori o imaginarnom putovanju u Istru bez navođenja gradova. Glavni je lik djevojka koja odlazi na *kampanju* s roditeljima poljoprivrednicima. Blizu jednoga stabla pronalazi kovčeg i kada ga otvori ulazi u svijet mašte, poput onog u „Alisi u zemlji čudesa”. „Tea&Lea” zbirka je 9 kratkih priča koje opisuju različite pustolovine sestri blizanki Lee i Tee. „Il segreto della canna rossa e altri racconti - Tajna crvene trske i druge priče” zbirka je 10 kratkih priča namijenjena djeci. Autorica je kroz kratke priče opisala događaje kroz koje skoro svako dijete nekada u toj školskoj dobi prolazi, od odlaska zubaru, sviranja instrumenta, izleta do radnje nečega što nisu htjela. Na taj se način djeca mogu zabaviti, a i pronaći način na koji da najlakše prebrode jednu o tih situacija.

Vesna Milan pisala je pjesme na čakavskome dijalektu. Svoju zbirku „Svitac u voku” prema sadržaju je podijelila u četiri dijela naslovljena „Didoven”, „Lih lit je pasalo”, „Sanjivan bonacu” i „Ličić modrih pensiri”. U prvome su dijelu pjesme posvećene zavičaju, najčešće su rabljeni motivi selo, kraj, hiža (kuća), prolaznost vremena, majka, žena, itd. U drugom je dijelu tematika religiozna, upotrijebljeni su motivi molitva, mir, crkva, svijeća, vjera itd. U trećem su dijelu korišteni motivi mora, plave boje, zvijezda, noći, mladosti, dok su u četvrtom dijelu prisutni motivi misli, vremena, mora itd. Zbirka „Putujem mislima” podijeljena je u pet dijela naslovljenih „Putujem mislima”, „Prve kapi jesenje rapsodije”, „Mogla bih letjeti”, „Ne žuri odrasti” i „Zvijezdo odabrana”. Korišteni su motivi mora, vremena, zvijezda, ribara, grada, otoka, valova, bure, kamena, galeba, ljubavi, majke, žene. Njezine su pjesme prisutne i u zborniku „Srebrne niti - Fili

³³ Curto G. (2009.) Bozzetti teatrali in dialetto rovinnese, Volume I. Rovinj: Grafomat

d'argento" i „Budi moje svjetlo" te u zborniku haiku pjesama „16. haiku dan - Dubravko Ivančan". Motivi u haiku pjesmama su snijeg, oblak, nebo, noć, jutro i sunce.

Antonio Pellizzer autor je antologija talijanskih književnika Istre i Rijeke te autor dijalektnoga rječnika *Vocabolario del dialetto di Rovigno d'Istria*. Osim toga, prevodio je i školske udžbenike, stručne knjige i monografije.

Sva djela Tatjane Pokrajac Papucci namijenjena su djeci. Njezina knjiga „Andana i Bijeli Jure" priča je o djevojčici koja dolazi u Rovinj na ljetovanje kod bake. Jedne noći na prozoru upozna galeba koji priča, Bijelog Juru i dogovore se da će on dolaziti po nju svaku večer i da će ju upoznati s gradom. Tako i biva, svaki dan Jure joj ispriča nešto o Rovinju, o otocima, o Svetoj Fumi, o molu itd. Ljetu brzo dođe kraj i Andanini roditelji dolaze u Rovinj po nju i to baš na njezin rođendan. Sa sobom donose i bicikl koji je zaželjela za rođendan te tada ona ide u vožnju gradom i sa sobom vodi galeba Juru kao što je do tada on nju vodio. Ova je knjiga savršena za djecu i roditelje koji djeci žele ispričati najbitnije o gradu Rovinju. „Hirovita Mara i brbljava Ara" priča je o djevojčici koja ne voli odlaziti u posjetu baki jer tamo nema prijatelja i svaki put kada s roditeljima ode bude neraspoložena i namrštena. Baka je živjela sama i jedva je čekala da ju unuka posjeti no, kako ona kod bake nije htjela baka sebi nabavi pticu kako više ne bi bila sama. Ptica, točnije, papiga koju je baka nazvala Ara polako nauči i pričati. Baka joj svaki dan ispriča priču. Jednoga dana Mara dolazi s mamom kod bake po povrće i opet pokušava lažima što prije otići kući. Dok mama s bakom bere povrće u vrtu Mara pronade Aru i od ljubomore ju izbacila van i Ara se uplašena sakrije među grane na najbližem drvu. Na kraju priče Mara i Ara se sprijatelje te unuka napokon zavoli posjećivati baku te ostaje i prespavati. Baka napokon više nije sama i priča najljepše priče svaku večer Mari i Ari. „Mala slikarica - La piccola pittrice" dvojezična je slikarica koja govori o djevojčici Miljani koja je sanjala o tome da postane slikarica, no djed joj je stalno govorio kako to ona neće postati. Jednoga dana Miljana se popne u potkrovlje i u jednoj od kutija pronade slikarski pribor te sva sretna naumi si da nešto naslika, međutim nije bilo boja. U tom trenutku kroz potkrovni prozor nakon kiše pojavi se duga koja Miljani kaže da skine s nje sve boje koje joj trebaju i neka slika. Miljana bijaše sva sretna i to učini. Kada u jednome trenutku začuje neku buku ide vidjeti tko je, ali kada se okrene duge više nema. Sjeti se da je Badnjak i silazi kod obitelji koji ispred bora otvaraju poklone. U najvećoj kutiji nalazi se slikarski pribor koji joj je djed kupio. „Zašto baš to?" i „Mašta čini svašta" zbirke su pjesama također namijenjene djeci. Korišteni su motivi raznih životinja žirafe, mačke, miša, krave, lastavice itd.), šume, grada, oblaka,

sunca, djece, mašte, kuće, mame, tate, godišnjih doba itd.

Dvojezična slikovnica „Batun - El boton” Marije Sošić također je namijenjena najmlađima. Sastoji se od dječjih crteža koji ju dodatno obogaćuju. Najčešće su korišteni motivi raznih pripadnika životinjskoga svijeta, poput bubamare, žabe, mrava, puža, ptice te obitelji, mame, bake, unuka.

Ligio Zanini jako se brinuo za položaj zavičajnoga govora grada Rovinja, govorio je da djeca zaboravljaju materinski jezik, da im majke više ne govore *po naši*. Njegovo je srce bilo puno rovinjskih pjesama, a galeb mu postaje simbol prijateljstva, u njemu pronalazi prijatelja i tako mu posvećuje i naslov ove zbirke, „Razgovor s galebom Filipom”. Ova se zbirka smatra njegovim najtemeljitijim djelom u kojoj je napisano sve što mu je prolazilo kroz dušu i razum. Kako je govorio Zanini: „Ostaje nam samo nebo, ako su crvi i uši gospodari zemlje, a meduze mora”. Rovinj je bio njegov kutak raja. On u svoju poeziju uključuje motive prirode, galeba, kuća, živih i mrtvih ljudi iz Rovinja, opisuje rovinjske zgode i životne promjene, stvarne i nestvarne, i ljubav i patnju. Ukratko, zbirka je bogata motivima, ali od zavičaja se ne udaljava, a jezik na kojem je zbirka pisana je rovinjski dijalekt.³⁴

³⁴ Zanini L. (1983.) Razgovor s galebom Filipom - Favalandu cul Cucal Fileipo. Pula: Čakavski sabor, Istarska naklada, Rijeka: EDIT, Otokar Keršovani, Liburnija, Rovinj: Centar za povijesna istraživanja – Centro di ricerche storiche, Zagreb: IKRO Mladost

4 Zavičajna književnost u odgojno-obrazovnim ustanovama

„Istarski je čovjek pomalo ostajao u svojoj intimnosti negdje na granici slavenskoga i latinskog svijeta, između Balkana i Apenina...; on je zapravo neke vrste lokalnog patriota, izoliran u svojoj intimnosti i od Italije i od Jugoslavije. Ta se konstatacija ne odnosi samo na Hrvate, već su takvi i istarski autohtoni Talijani, ali, dakako, samo seljaci, ribari, rudari, mornari. Razbiti taj osjećaj izoliranosti i ukloniti osjećaj nacionalne manje vrijednosti, pomoći tom ‘čovjeku na raskršću’ znanjem koje će postati uvjerenjem, to je, eto, politički zadatak Nastave o zavičaju.”³⁵

- Tone Peruško

Prema Mirjani Benjak i Marku Ljubešiću, pojam zavičaja može definirati geografski i sociološki. Geografski kao prostor određen teritorijalnim granicama, a sociološki kao duhovni prostor uz koji se netko veže rođenjem ili doseljavanjem. U književnosti općenito, ovaj se pojam javlja ranije, no kod nas i to u nastavi, poseban značaj dobiva zbog znanstvenika Tone Peruška. Tone Peruško je, kako navodi Vladimir Kadum, bio istaknuti istarski intelektualac, prosvjetni, kulturni, društveno-politički i znanstveni djelatnik. Rođen je 27. veljače 1905. godine u Prematuri, na jugu Istre (danas općina Medulin). Nakon rata, vratio se u rodnu Premanturu i izučavao postolarski zanat. Zbog nepovoljnih prilika i zatvaranja hrvatskih škola, nije se mogao dalje školovati na materinskom jeziku. Stoga je 1922. godine otišao u Jugoslaviju kako bi nastavio školovanje na materinskom jeziku. Peruško je pohađao Učiteljsku školu u Zadru i Šibeniku, gdje je maturirao 1925./26. godine. Zatim je odlučio postati učitelj. Otišao je u Zagreb, gdje je završio Višu pedagošku školu i Filozofski fakultet. Nakon toga se vratio u Pulu 1961. godine, gdje je osnovao Pedagošku akademiju i bio njezin prvi direktor sve do svoje smrti. Benjak i Ljubešić u svojoj knjizi navode da je osim tog velikog zadatka, osnivanja pedagoške akademije, Peruško je učinio još jedan vrlo važan korak. Na pedagoškoj je akademiji uveo kolegij Nastava o zavičaju. Razlog uvođenja toga predmeta bio je taj da učitelj mora poznavati učenikov zavičaj kako bi se princip zavičajnosti mogao primjenjivati, a taj ih je kolegij za to pripremao. Nadalje, navode da se zavičajna književnost definira na temelju tema koje se obrađuju u djelima i veze autora s njihovim rodnom krajem. Kada, primjerice, govorimo o istarskoj zavičajnoj

³⁵ Tone Peruško o cilju i zadatku kolegija „Nastava o zavičaju“ na pedagoški fakultet u Puli.

književnosti, ona obuhvaća sva literarna djela koja istražuju ili prikazuju istarski zavičaj, bez obzira na jezik na kojem su napisana. Istra je kraj u koji se mnogo ljudi doselilo te je obogaćena brojnim manjinama te se svi autori koji su rođeni u Istri, bez obzira na jezik kojim pišu, smatraju se dijelom istarske zavičajne književnosti. Kao što sam već navela, prema Kurikulumu zavičajna književnost ostvaruje se putem odgojno obrazovnog ishoda koji se u svakom razredu osnovne škole kroz svaku godinu upotpunjuje. U nastavku, radi usporedbe, slijedi opis ishoda za sve razrede osnovne škole i što se od učenika očekuje:

- OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.

Razrada ishoda: prepoznaje različitost u riječima (izraznu i sadržajnu) između mjesnoga govora i standardnoga hrvatskog jezika

- OŠ HJ A.2.6. Učenik uspoređuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik.

Razrada ishoda: uspoređuje riječi mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika; sluša i govori tekstove na mjesnome govoru prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima; čita i piše kratke i jednostavne tekstove na mjesnome govoru u skladu sa svojim interesima, potrebama i iskustvom

- OŠ HJ A.3.6. Učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju.

Razrada ishoda: uočava uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom; istražuje u mjesnim knjižnicama i zavičajnim muzejima tekstove vezane uz jezični identitet i baštinu; prepoznaje povijesne jezične dokumente i spomenike kao kulturnu baštinu mjesta/zavičaja

- OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.

Razrada ishoda: služi se hrvatskim standardnim jezikom u javnoj komunikaciji u skladu s usvojenim jezičnim pravilima; razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere; uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru; uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske); čita i sluša tekstove na kajkavskome, čakavskom i štokavskom narječju i prepoznaje kojemu narječju pripada i prepoznaje narječje kojem pripada njegov govor

- OŠ HJ A.5.6. Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika u užem i širem okružju.

Razrada ishoda: objašnjava službenu ulogu i uporabu hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma u Republici Hrvatskoj; razlikuje hrvatski standardni jezik od materinskoga jezika, drugoga jezika, jezika nacionalnih manjina te navodi primjere; uspoređuje vlastiti mjesni govor i narječje s hrvatskim standardnim jezikom; prepoznaje i izdvaja riječi mjesnoga govora i narječja, razgovornoga jezika te ih zamjenjuje riječima hrvatskoga standardnog jezika; razlikuje vlastiti mjesni govor i narječje od drugih govora i narječja

- OŠ HJ A.6.6. Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.

Razrada ishoda: prepoznaje hrvatska narječja i govore; upoznaje se s pojmovima trojezičnosti (staroslavenski, starohrvatski i latinski) i tropismenosti (glagoljica, hrvatska ćirilica/bosančica, latinica) kroz hrvatsku povijest; upoznaje se sa spomenicima hrvatske srednjovjekovne pismenosti i

Prvotiskom

- OŠ HJ A.7.6. Učenik imenuje tekstove i događaje važne za razvoj hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.

Razrada ishoda: uočava povezanost i uvjetovanost razvoja hrvatskoga jezika s razvojem nacionalnog identiteta i kulture; upoznaje se s tekstovima i događajima važnima za razvoj hrvatskoga jezika: prvi hrvatski rječnik, prva hrvatska gramatika; upoznaje se sa značajkama i vodećim ličnostima ilirskoga pokreta; upoznaje se s događajima i ličnostima važnima za razvoj hrvatskoga jezika u 20. stoljeću; istražuje suvremene jezične priručnike radi upoznavanja suvremene leksikografije i uočava brojnost jezičnih priručnika

- OŠ HJ A.8.6. Učenik uspoređuje različite odnose među riječima te objašnjava njihovo značenje u različitim kontekstima.

Razrada ishoda: objašnjava značenja riječi i njihovu ulogu u rečenici radi razumijevanja i stvaranja tekstova; prepoznaje različite uloge istoznačnih i suprotnih riječi u kontekstu; objašnjava česte frazeme i funkcionalno ih uklapa u vlastiti govor; prepoznaje pleonazme kao suvišne riječi u govoru i pismu; uočava posuđenice i riječi iz stranih jezika; objašnjava značenje i svrhu neologizama; služi se hrvatskim jezičnim savjetnicima u tiskanome i digitalnome obliku (npr. posjećuje mrežne stranice jezičnoga sadržaja: savjetnik.ihjj.hr; bolje.hr, struna.ihjj.hr, rjecnik.neologizam.ffzg.unizg.hr i sl.)

Dakle, kao što vidimo, iz godine u godinu učenici uče razlikovati zavičajni govor od standardnoga jezika kroz povijest i konkretne jezične primjere. Na nastavniku je da nađe način na koji će zainteresirati učenike, da odredi kriterije odabira tekstova za obradu, metode rada, itd. Nažalost, previše je onih koji se pouzdaju u čitanke, a u njima su godinama isti autori, a vidjeli smo sada samo za mali Rovinj koliko ih ima, a osim ovih ih piše još. Nemaju ambicije malo istražiti i prilagoditi svaki sat svakome razredu jer, svaki je razred drugačiji i svakome odgovara nešto drugo, a sigurna sam da

kada bi se na nastavi zavičajne književnosti obradio njima bliski autor i kada bi se sadržaj ostvario na zanimljiviji način da bi zainteresiranost za obradu takvih tema porasla. Kako kaže Nada Bendelja u zborniku „Zavičajna književnost u nastavi“ (1975.): „Kada se radi o izboru tekstova za osnovnu školu, tada i kvalitet i kvantitet ima premisu koja se ne može zanemariti. Oba moraju počivati na čvrstom, jednoznačnom didaktičkom principu: izbor tekstova mora biti u skladu s mogućnostima djeteta određene dobi. Izbor tekstova mora omogućiti razvijanje emocionalnog i racionalnog odnosa učenika prema književnosti. Izbor koji će djetetu razviti potrebu za knjigom, ljubav prema književnosti.“. Nadalje, zavičajna nastava ne mora se nužno obraditi tijekom redovnog sata hrvatskoga jezika, može to se ostvariti, kako kaže Branko Šnidarić, i u obliku slobodne aktivnosti. Koji god način učitelj odabrao, ne smije se dozvoliti da se učenik udalji od svoga zavičaja, treba ga njegovati jer: „Zanemarivanjem načela zavičajnosti učenik se otuđuje i postaje stranac u svom zavičaju. (...) Ljubav prema zavičaju je u čovjeku, u nama. To je dio ličnosti, dio nas.“.

Vrijedan spomena je i projekt Institucionalizacije zavičajne nastave Istarske županije čiji je cilj formiranje institucionalnog oblika očuvanja istarskog zavičajnog identiteta, odnosno uvođenje zavičajne nastave i tradicijske kulture u predškolske ustanove te osnovne i srednje škole na području Istarske županije, te čuvanje svog regionalnog bogatstva i naše regionalne posebnosti.³⁶

„Voljeti zavičaj uči se od malih nogu. To je važno iz više razloga, jer što više volimo svoje znat ćemo voljeti i poštovati tuđe, a samim time stvarati pozitivan odnos prema svakome. Uz obrazovni, to ima i odgojni karakter u stvaranju kompletne osobnosti, jer se na taj način opća kultura pojedinca podiže na višu razinu. Voljeti svoj kraj, svoj grad, svoje mjesto, svoje selo krasan je osjećaj.“³⁷

- Boris Miletić

Doprinos Tone Peruška za zavičajni govor i zavičajnu nastavu je nezanemariv. U pokretanju je kolegija bio ključ pripreme budućih nastavnika za razumijevanje i provođenje načela zavičajnosti u nastavi. Navođenjem ishoda i njihovim definiranjem razvidno je da Kurikulum predviđa zavičajnoj književnosti mjesto u nastavi, međutim učitelj je onaj koji u pripremi i organizaciji svoga posla mora biti vješt i naći mjesto za zavičajnu književnost u prezasićenoj domeni *Književnosti i stvaralaštva*.

³⁶ Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije, O projektu <https://www.za-nas.hr/>

³⁷ Istarski župan Boris Miletić o zavičaju.

5 Istraživanje - intervju

5.1 Istraživanje i ispitanici

Ovo je istraživanje provedeno u obliku intervjuja. S obzirom na to da je Rovinj dvojezični grad za intervju odabrane su dvije učiteljice hrvatskoga jezika s različitim godinama iskustva iz hrvatske osnovne škole i dvije učiteljice talijanskoga jezika s različitim godinama iskustva iz talijanske osnovne škole kako bismo sagledali problem iz dvije različite perspektive. Ispitanike ću predstaviti samo s inicijalima i godinama iskustva radi kasnije analize odgovora. Ispitanici iz hrvatske osnovne škole su D.T. s 28 godina staža te T.T. s 3 godine staža, dok su ispitanici iz talijanske osnovne škole I.R.M. sa 17 godina staža i D.M. sa 6 godina staža. Svi su ispitanici ženskoga spola.

Svim su ispitanicima postavljena ista pitanja koja su bilježena na zvučnome zapisu te će sa zvučnoga zapisa ovdje biti parafrazirani dijelovi odgovora koji se tiču postavljenih pitanja. Svaki je intervju proveden osobno u razgovoru s učiteljicama. Postavljena su sljedeća pitanja:

1. Po Vašem mišljenju, koliko slobodnog prostora ima učitelj hrvatskoga/talijanskoga jezika u školskoj godini za realizaciju sadržaja u sklopu zavičajne nastave?
2. Kakve se teme najčešće biraju u zavičajnoj nastavi? Na osnovi kojih kriterija birate teme?
3. Uočavate li entuzijizam kod učenika pri obradi sadržaja iz zavičajne nastave? Ukoliko je odgovor *ne*, kako to promijeniti?
4. Postoji li dostupna literatura o zavičajnoj nastavi u Vašoj školi? Koliko morate sami tražiti dodatnu literaturu i gdje ju pronalazite? Osim tiskane literature, koristite li i mrežna mjesta? Imenujte ih.
5. Navedite nekoliko primjera dobre prakse. Obradujete li neke autore osim onih koji su u čitanci ponuđeni? Na koji ih način birate?
6. Koje ste projekte u Vašoj školi realizirali u sklopu zavičajne nastave? Navedite najčešće korelacije s drugim predmetima.
7. Koliko su Vaš osobni entuzijizam, iskustvo, poznavanje zavičaja važni za kvalitetnu realizaciju zavičajne nastave?
8. Ometa li uporaba zavičajnoga govora u usvajanju i tečnome govorenju standardnoga

jezika? Treba li učenike ispravljati ukoliko ga koriste?

5.2. Polazne hipoteze

H1 Učitelj hrvatskoga jezika u hrvatskoj osnovnoj školi i učitelj talijanskoga jezika u talijanskoj osnovnoj školi imaju mogućnosti implementacije dodatnih sadržaja za obradu u sklopu zavičajne nastave.

H2 Učenici pokazuju entuzijazam u obradi sadržaja u sklopu zavičajne nastave.

H3 Škole, u svojim knjižnicama, imaju dovoljnu količinu literature posvećene zavičajnoj nastavi.

H4 U školama se provode projekti u sklopu zavičajne nastave.

H5 Iskustvo, volja i poznavanje zavičaja kod učitelja utječe na kvalitetnu obradu zavičajnog sadržaja.

H6 Uporaba zavičajnoga govora kod učenika ometa pravilno usvajanje standardnoga jezika.

5.3 Ciljevi istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi koliko učitelji jezika imaju prostora za obradu dodatnog sadržaja u sklopu zavičajne nastave, raspolažu li s dovoljno literature, koliko učenici u tome sudjeluju i poznaju li oni uopće dovoljno svoj zavičaj. S obzirom na to da imaju kurikulumom određene teme i autore neki će učitelji raditi po njemu, a tek će se nekolicina njih dodatno potruditi u svoje slobodno vrijeme istražiti i učenicima ponuditi autora svoga kraja kojeg će im na kraju i biti zanimljivije obraditi. Zavičajni govor mladi sve manje poznaju i koriste i smatram itekako vrijednim vremena da tu tradiciju barem malo na njih mi kao učitelji prenesemo.

5.4 Rezultati istraživanja

U ovome ću Vam poglavlju predstaviti pitanja, koja su bila središte ovoga istraživanja, i odgovore koje su ispitanici na njih dali. Pitanja su osmišljena na način da se od njih dobiju najkvalitetniji odgovori i da se obuhvate sva područja planiranja zavičajne nastave. U nastavku slijede odgovori na pitanja koja su navedena u poglavlju *Istraživanje i ispitanici*.

1. Po Vašem mišljenju, koliko slobodnog prostora ima učitelj hrvatskoga/talijanskoga jezika u školskoj godini za realizaciju sadržaja u sklopu zavičajne nastave?

D.T.: Slobodnog prostora za realizaciju sadržaja iz zavičajne nastave ima ovisno o razredu. Primjerice, u petom je razredu kurikulum toliko opterećen sadržajima iz jezika, da je teško pronaći vremena za sadržaje iz bilo koje druge domene pa se radi onoliko koliko se mora. U sedmome je razredu na primjer, toga prostora nešto više, tako da se zapravo o slobodnome prostoru može razgovarati ovisno o razredu.

H1 je s odgovorom djelomično potvrđena s obzirom na to da je ispitanica odgovorila hipotezi u prilog i protiv nje. Odgovor se odnosio na više razreda i u odnosu na kurikulum.

T.T.: Tvrdi da slobodnoga prostora za realizaciju sadržaja iz zavičajne nastave ima, ali ima nedoumice oko toga što zapravo sve zavičaj obuhvaća. Odnosi li se on na gradsku sredinu ili je to širi pojam koji se proteže na županiju i dalje. Navodi kako nema puno autohtonog stanovništva te da razgovor o zavičaju nije baš moguć jer se svačiji zavičaj nalazi negdje drugdje pa da nemaju dodirnih točaka. No, kaže kako koristi priliku za obradu zavičajnog sadržaja kada je moguće primjerice pri obradi lektire „Šaljive narodne priče”, ili u njezinom slučaju, u šestome su razredu sastavljali rječnik svakodnevnih uporabnih predmeta iz kuhinje pa je onda svatko zapisao kako u svojoj obitelji pojedini kuhinjski predmet naziva.

Ispitanica smatra da slobodnog prostora ima i time je H1 s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Misli da nastavnici imaju vremena, odnosno, da mogu izdvojiti vrijeme kako bi obradili sadržaj koji se tiče zavičajne nastave. Primjerice, pri obradi poezije mogu izabrati zavičajnog autora kojeg će obrađivati i na njemu ispuniti odgojno-obrazovne ishode.

Ispitanica je odgovorom H1 potvrdila. Tvrdi da je moguće izabrati zavičajna djela prilikom obrade sadržaja iz domene književnost i stvaralaštvo.

D.M.: Smatra da učitelji imaju dovoljno slobode i slobodnog vremena za realizaciju zavičajnog sadržaja. Nadalje, navodi kako se uvijek pokušava prilagoditi i povezati temu koju je izabrana na razini školskog plana i programa te nju koristiti prilikom obrade zavičajnog sadržaja.

S obzirom na to da je ispitanica odgovorila da se prilagođava izabranim temama te se tijekom obrade književnog sadržaja dotiče i zavičajne nastave, H1 je s odgovorom potvrđena.

2. Kakve se teme najčešće biraju u zavičajnoj nastavi? Na osnovi kojih kriterija birate teme?

D.T.: Odgovara kako uvijek kreće od poznatog prema nepoznatom, no da je, konkretno nekoliko pjesama, dvije do tri pjesme godišnje i obrađuju se one iz čitanke. Jedna je od autorica čitanke pa samim time obrađuje autore koji su u njoj uvršteni, među njima i rovinjski pisci, poput Vesne Milan.

T.T.: Odgovara kako radi po čitanci te obrađuje autore koji su u njoj navedeni, posebno Vladimira Nazora, s obzirom na to da škola nosi njegovo ime.

I.M.R.: Tvrdi da kriteriji odabira teme ovise o afinitetu učitelja, o učiteljima s kojima se surađuje, a i o samoj djeci.

D.M.: Prema mom iskustvu, u našem se slučaju biraju, koliko je moguće, teme vezane za naš grad Rovinj.

3. Uočavate li entuzijazam kod učenika pri obradi sadržaja iz zavičajne nastave? Ukoliko je odgovor *ne*, kako to promijeniti?

D.T.: Odgovara da je entuzijazam prisutan ovisno o vrsti zadatka. Primjerice, ovisi o temi i o načinu obrade. Ukoliko se radi o klasičnoj interpretaciji pjesme pisane zavičajnim govorom koji oni razumiju, onda im je to zanimljivo, ali ukoliko se radi o drugim zavičajnim govorima, onda im to nije uopće zanimljivo. Primjerice „Smogovci” im uopće nisu zanimljiva zbog nerazumijevanja kajkavštine. Teško je probuditi taj entuzijazam kod njih, pogotovo uzimajući u obzir činjenicu da sve manje mladih razumije i zna govoriti zavičajnim govorom.

Uzimajući u obzir odgovor ispitanice da učenicima nije zanimljivo sve što rade u sklopu zavičajne nastave, već samo ono čiji im je jezik razumljiv možemo reći da je H2 odgovorom djelomično potvrđena.

T.T.: Navodi da je entuzijazam uočljiv kod učenika koji i sami koriste zavičajni govor, ali kod učenika koji ga ne govore on nije uočljiv. Primjećuje entuzijazam pri obradi nekih lokalnih priča, poput legende o Sv. Fumi.

S obzirom na to da je entuzijazam uočljiv samo kod učenika koji i sami koriste zavičajni govor zaključujem da je H2 je samo djelomično potvrđena.

I.M.R.: Motivacija učenika treba polaziti od motivacije učitelja, sve je u njegovim rukama.

H2 ovim odgovorom nije potvrđena.

D.M.: Odgovara kako primjećuje entuzijazam kod učenika i da ih doista zanima zavičajni sadržaj kojim se obrađuje Rovinj i rovinjski pisci. Kaže kako entuzijazam ovisi o učeniku, nije kod svih na istoj razini, ali je prisutan.

Ispitanica navodi da primjećuje entuzijazam kod učenika najviše pri obradi sadržaja kojim

se dotiče grad Rovinj i njegovi autori pa to najviše i obrađuje te je samim time i H2 odgovorom potvrđena.

4. Postoji li dostupna literatura o zavičajnoj nastavi u Vašoj školi? Koliko morate sami tražiti dodatnu literaturu i gdje ju pronalazite? Osim tiskane literature, koristite li i mrežna mjesta? Imenujte ih.

D.T.: Tvrdi da je literatura u školi dostupna, ali da ju najviše sama traži, to su manje poznati autori iz zbirke pjesama iz čakavskog sabora, s natjecanja i slično, ali koristi i provjerene autore poput Vladimira Nazora, Draga Gervaisa, itd. osim tiskane literature koristi i mrežna mjesta, ali ih ne imenuje.

H3 je ovim odgovorom potvrđena. Ispitanica je temeljito odgovorila na postavljeno pitanje i nabrojala izvore odakle crpi literaturu te imena nekih autora.

T.T.: Odgovara da je literatura u školskoj knjižnici dostupna. Do sada je obrađivala samo autore iz čitanke, ali kada bi tražila nešto za obradu osim njih, koristila bi stihove iz pjesama, primjerice poput onih Olivera Dragojevića. Navodi da koristi i mrežna mjesta te da je koristila jezični atlas pa da su „putovali” po Istri te istražili kako se što kaže u različitim krajevima.

S obzirom na to da je ispitanica potvrdila dostupnost literature u školskoj knjižnici te navela kako koristi, osim književnih djela, i stihove iz pjesama možemo zaključiti da je H3 s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Odgovara da uglavnom koristi tiskanu literaturu koju pronalazi u školskoj knjižnici, u knjižnici Zajednice Talijana, u knjižnici talijanske srednje škole i u Centro di ricerche storiche (Centra za povijesna istraživanja) grada Rovinja.

Ispitanica navodi da uglavnom koristi literaturu iz školske knjižnice no nabraja i ostale izvore te je time H3 potvrđena.

D.M.: Potvrđuje da u školskoj knjižnici pronalazi potrebnu literaturu za obradu sadržaja, naime u slučaju da ne pronađe onda istraži i ponudu Zajednice Talijana grada Rovinja, Talijanske srednje škole i Centra za povijesna istraživanja grada Rovinja (Centro di ricerche storiche). Tvrdi kako ne korisni mrežna mjesta, ali osim dostupne tiskane literature obraća se i umirovljenim učiteljima koji joj uspijevaju pomoći s nekim starijim tekstovima koji se teže pronalaze, a uvijek su korisni i od pomoći.

H3 je s ovim odgovorom potvrđena. Ispitanica pri odgovoru nabraja sve svoje izvore, a zanimljiva je činjenica da se obraća i umirovljenim učiteljima za pomoć.

5. Navedite nekoliko primjera dobre prakse. Obrađujete li neke autore osim onih koji su u čitanci ponuđeni? Na koji ih način birate?

D.T.: Odgovara kako je, s obzirom na dugogodišnje iskustvo, sudjelovala u više projekata te ih nabraja. Proveli su projekt nazvan „Stankovićana - zavičajna zbirka”, Projekt o Cissi (o legendi o Cissi pa su učenici u sklopu hrvatskoga jezika tijekom projekta pisali legende o Cissi te opise prostora, nadalje proveli su projekt o rovinjskim olimpijcima, zatim projekt o istarskim orhidejama tijekom kojeg su učenici pisali mitove i pronalazili mitove o cvijeću. Ovogodišnji projekt je projekt o Antoniju Gandusiju i njegovom životu. Učenici su se, u sklopu domene kultura i medij, bavili medijskom pismenošću i filmskim obrazovanjem te su učenici snimali kratke nijeme komedije. Na drugi dio pitanja odgovara kako koristi čitanku, s obzirom na to da je autorica te je u nju uvrstila rovinjske pisce.

S obzirom na dobiven odgovor, na nabrojane projekte provedene tijekom dugogodišnjeg iskustva te njihov opis možemo zaključiti da je H4 odgovorom potvrđena.

T.T.: Navodi kao primjer dobre prakse projekt koji je njezina kolegica iz drugoga grada provela s više škola tijekom kojeg su putovali u više gradova u kojima su istraživali gdje su neki autori živjeli i vidjeli njihove kuće i mjesta koja su u svojim pjesmama opisivali. Zatim navodi projekt nazvan „Cvijet perunika” koji je njezina kolegica provela i povezala ga sa slavenskom mitologijom i mjestima na kojima se spominje perun i tako saznali

nove stvari i priče.

Ispitanica navodi projekte koje su provele njezine kolegice te je time H4 s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Navodi kao primjer projekt o Maestru Vladu Benussiju koje je bio i učitelj škole u kojoj radi pa su učenici tijekom projekta čitali njegove stripove i slušali njegove pjesme.

H4 je s ovim odgovorom potvrđena. Ispitanica navodi projekt o rovinjskome zavičajnome autoru Vladu Benussiju i time potvrđuje hipotezu.

D.M.: Kao primjer dobre prakse navodi projekt „Isolopoli” koji je obrađivao rovinjske otoke i obalu, a zadatak učiteljice talijanskog bio je pronaći poslovice na talijanskom dijalektu pa je onda tu temu uključila i tijekom realizacije zavičajne nastave tijekom godine, zatim navodi projekt o Vladu Benussiju pa je tijekom obrade zavičajne nastave s učenicima istraživala motiv grada Rovinja u njegovim pjesmama.

S obzirom na to da ispitanica navodi nekoliko projekata provedenih u školi u kojoj i sama radi, njime je H4 je potvrđena.

6. Koje ste projekte u Vašoj školi realizirali u sklopu zavičajne nastave?
Navedite najčešće korelacije s drugim predmetima.

D.T.: Odgovara kako su projekti koje je navela kao primjere dobre prakse zapravo projekti koji su provedeni u školi u kojoj radi. Korelacije ovise o vrsti projekta i najviše o interesu drugih učitelja. Tijekom ovih projekata bile su korelacije s likovnim, sa stranim jezikom i povijesti.

Ispitanica nabroja projekte koje, tijekom dugogodišnjeg iskustva, sama provela i time potvrđuje H4.

T.T.: Odgovara kako s obzirom na kratko iskustvo nije provela niti jedan projekt, ali navodi projekte koje su njezine kolegice provele, to su oni isti koje je navela i kao primjere dobre prakse. Najčešće korelacije koje navodi su povijest, geografija, priroda i biologija.

S obzirom na to da ispitanica nema dugogodišnje iskustvo, samostalno nije provela nijedan projekt, ali nabraja projekte koje su provele njezine kolegice te je H4 s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Odgovor se također podudara s odgovorom na prethodno pitanje. Za projekt o Vladu Benussiju navodi korelacije s kolegama iz jezika, povijesti i zemljopisa.

H4 je s odgovorom potvrđena. Ispitanica govori o ovogodišnjem projektu o zavičajnome rovinjskome autoru Vladu Benussiju.

D.M.: Projekti koje je navela kao primjere dobre prakse ujedno su i projekti koje je u svojoj školi provela. Navodi da je korelacija tijekom ovih projekata bila s učiteljima povijesti, geografije i tehničke kulture.

Nabrajanjem provedenih projekata i njihovim opisom ispitanica potvrđuje H4.

7. Koliko su Vaš osobni entuzijizam, iskustvo, poznavanje zavičaja važni za kvalitetnu realizaciju zavičajne nastave?

D.T.: Potvrđuje da su entuzijizam, iskustvo i poznavanje zavičaja izrazito važni za kvalitetnu realizaciju zavičajne nastave. Ističe kako ona zapravo ne dolazi iz ovoga kraja, ali da uživa u proučavanju zavičaja i učenju novih riječi i starih riječi te ih ne pušta u zaborav, no ponavlja da je djece koji zavičajni govor koriste kod kuće sve manje i da to utječe na zavičajnu nastavu. No, kako kaže, puno je to posla, puno je to izvannastavnih sati osmišljavanja, pripreme i realizacije projekata, a nisu svi spremni

na tu žrtvu.

Ispitanica potvrđuje ulogu entuzijazma, iskustva i poznavanja zavičaja u realizaciji sadržaja zavičajne nastave. Ističe kako se i ona sama trudi upoznati kraj u kojemu radi kako bi zanimljivosti toga zavičaja prenijela na učenike te je H5 s odgovorom potvrđena.

T.T.: Odgovara da su sve stavke jako bitne da kvalitetnu realizaciju. Navodi kako se trudi njegovati zavičaj kod učenika pa im, kada program to dozvoljava, daje razne zadatke. Primjerice, pri čitanju „Šaljivih narodnih priča” učenici su dobili zadatak da pitaju bake i djedove da im ispričaju neku zgodu i snime zvučni zapis, nakon čega su učenici priče zapisali i objavili su ih u školskom časopisu. Tvrdi da bi se moglo jako lijepo raditi kada bi se našlo vremena češće tijekom godine za motiviranje učenika na slične načine.

Ispitanica potvrđuje značajnost svih navedenih stavki te navodi kako se trudi njegovati zavičaj i potiče učenike na zanimanje za zavičajnom književnošću i zavičajem općenito. H5 je s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Odgovara kako je učitelj glavni pokretač entuzijazma, on je motivator, onaj koji pokreće kolege i učenike. Potrebno je dobro razraditi ideje i poticati suradnju s ostalim kolegama.

Ispitanica potvrđuje važnost učitelja i njegovog entuzijazma kao pokretača istoga kod učenika i time potvrđuje H5.

D.M.: Tvrdi da je entuzijazam učitelja ključan u ovom poslu. Iskustvo dođe s godinama i znanje je bitno, no entuzijazam je onaj koji pokreće sve.

Ispitanica tvrdi da je entuzijazam ključ ovoga posla i da on pokreće sve pa možemo reći da je H5 s odgovorom potvrđena.

8. Ometa li uporaba zavičajnoga govora u usvajanju i tečnome govorenju standardnoga jezika? Treba li učenike ispravljati ukoliko ga koriste?

D.T.: Odgovara da uporaba zavičajnoga govora u višim razredima ometa u usvajanju standardnoga jezika. Primjerice, nepravilno korištenje aorista, *biš*, *bim* itd. Smatra da je škola službeno mjesto i da se u skladu s tim treba i ponašati. Međutim, dozvoljava korištenje do neke granice i ne predstavlja to kao nešto loše, no ispravlja na diskretan način kako bi učenici znali prepoznati razliku. Govori kako im nikada ne govori da ga ne smiju koristiti, ali želi ukazati na razlike. Primjerice ako se radi o školskoj zadaći onda to ispravlja, no u govoru dozvoljava uz manju i diskretnu opomenu. Iako, kako kaže, jako ga malo djece upotrebljava.

Ispitanica navodi da je škola službeno mjesto i da bi se u njoj trebao koristiti standardni jezik, no u govoru dozvoljava upotrebu zavičajnoga govora. Međutim, u pismu zahtijeva korištenje standardnoga jezika jer tu učenici ipak imaju vremena razmisliti i ne smiju si dozvoliti pogreške koje se događaju u govoru, poput nepravilnog korištenja aorista. Ovim je odgovorom H6 potvrđena.

T.T.: Odgovara da uporaba zavičajnoga govora ometa u usvajanju standardnoga jezika, ali da ga ne treba braniti. Ističe kako nije toliko problem niti zavičajni govor koliko je uporaba razgovornoga jezika i da je učenici ne razlikuju zavičajni govor od razgovornoga.

Ispitanica tvrdi da ne vidi problem u uporabi zavičajnoga govora koliko u uporabi razgovornoga jezika te da ih učenici ne razlikuju. Oni upotrebljavaju razgovorni i u nastavi pa je H6 s odgovorom potvrđena.

I.M.R.: Odgovara kako uporaba zavičajnoga govora ne ometa niti usporava usvajanje standardnoga jezika, dapače smatra da ona obogaćuje učenikov rječnik, a samim time i školu.

S obzirom na to da ispitanica tvrdi da uporaba zavičajnoga govora ne ometa usvajanje standardnoga jezika, već da on obogaćuje učenikov rječnik možemo reći da H6 s odgovorom nije potvrđena.

D.M.: Odgovara da se u govoru događa da zavičajni govor utječe na standardni jezik te da ona to ne doživljava kao nešto loše, ali da učenike na diskretan način ispravlja najviše iz razloga da obogate standardni rječnik. Navodi kako i ona s učenicima tijekom odmora nekada koristi zavičajni govor, a pri obradi zavičajne nastave s učenicima ga i na satu upotrebljava te da je to kod učenika rezultiralo kao nešto pozitivno jer ga doživljavaju materinskim jezikom i lakše se izražavaju.

Ispitanica odgovara kako smatra da njegova uporaba nije loša, ali da ih potiče na govorenje standardnoga jezika radi bogaćenja rječnika. Naime, dozvoljava uporabu zavičajnog govora tijekom realizacije zavičajnoga sadržaja, time možemo zaključiti da je H6 s odgovorom djelomično potvrđena.

S obzirom na dobivene odgovore zaključila bih da posvećivanje vremena zavičajnoj književnosti uvelike ovisi, prije svega, o učitelju. Učitelj je pokretač svega i „glava operacije”, on je taj koji u djeci mora probuditi želju i zanimanje za zavičajnom književnosti, on je taj koji mora pokrenuti realizaciju projekta i suradnju s ostalim kolegama, on je taj koji mora osmisliti zanimljiv način obrade sadržaja kako bi učenici s entuzijazmom sudjelovali. Činjenica je, da je djece koja se koriste zavičajnim govorom sve manje, ali to ne znači da ga se ne treba njegovati i podučavati ih o našim korijenima i autorima i djelima našega kraja. Izvora ima puno, a uz već natrpani program treba uložiti malo vremena i truda i sve je onda moguće.

6 Projektna nastava

Budući da će u završnom dijelu ovoga rada biti predstavljen jedan školski projekt, valjalo bi se upoznati s pojmom projekta i projektne nastave. Vladimir Anić u svom rječniku hrvatskoga jezika projekt definira kao ono što se izrađuje po planu s vlastitim rokom, opsegom, opisom, sadržajem i organizacijom rada. U Hrvatskom enciklopedijskom rječniku dodaje kako se projekt može realizirati uz napor dviju ili više osoba, u našem su slučaju to učenici i učitelji. Prema Dubravki Maleš i Ivanki Stričević začetnik je projektne nastave John Dewey koji je u svojim istraživanjima naglasio četiri prirodna interesa svakoga djeteta, a to su interes za kontakt s ljudima i razgovor, interes za istraživanje, interes za stvaranje i građenje i interes za umjetničko izražavanje. Vodeći se spomenutim interesima, Dewey se zalagao za transformaciju obrazovanja u kojem bi se fokus s nastavnika usmjerio na učenika. Dakle, projektna nastava je istraživački usmjerena nastava koja potiče interdisciplinarno učenje i istraživanje, osjećaj zajedništva na relaciji nastavnik-učenik, suradničko učenje, komunikacijske vještine, te proaktivno djelovanje u zajednici. „Projektna nastava je prije svega oblik nastave pogodan za izradu projekata koja je usmjerena na učenika“ (Vinduška, 2016, str. 17). Projektna se nastava definira kao vrsta nastave u kojoj učenici rade na određenim istraživačkim ili radnim projektima (Matijević, Radovanović, 2011), ali i kao koncept stvaranja uvjeta u kojima učenici mogu učiti složenija znanja i vještine koja su im neophodna za život u 21. stoljeću (Visković, 2016 prema Ravitz i sur., 2012). Osim toga, projektna nastava je oblik provođenja školskih projekata koji mogu biti na razini škole, na razini lokalne zajednice ili pak u posljednjih nekoliko godina na europskoj razini. Projekt se definira kao „zajednički pokušaj nastavnika i učenika da život, učenje i rad povežu tako da se društveno značajan i s interesima sudionika povezan problem zajednički obradi i dovede do rezultata“ (Mayer, 2002 prema Šarić i Varga, 2016, str. 133), te kao „metoda iskustvenog učenja u kojoj učenici učenjem, otkrivanjem polaze od uočavanja i definiranja problema, preko vlastite aktivnosti, na pronalaženje rješenja te izvođenje zaključka“ (Sikirica, 2003 prema Šarić i Varga, 2016, str. 133).³⁸

Ovaj bi projekt bio jedinstven u tomu što bi, u idealnom slučaju, zbližio hrvatske i talijanske osnovne škole grada Rovinja, a s obzirom na to da ih je tri, rekla bih da i nije

³⁸ Zovko A. i Vukobratović J. (2021.) Pristup nastavi kroz projektno učenje. PRISTUP NASTAVI KROZ PRO- JEKTNO UČENJE | EPALE (europa.eu)

tako nemoguća misija. Projekt bi nosio naslov „Upoznajmo zavičaj” i bio bi realiziran kao godišnji projekt, odnosno od početka do kraja školske godine, a njegovi bi sudionici, osim učitelja, bili učenici viših razreda triju osnovnih škola. U projekt bih uključila učitelje hrvatskoga jezika, talijanskoga jezika, zemljopisa, povijesti, prirode, likovne kulture, glazbene kulture, tehničke kulture i tjelesno zdravstvene kulture. Aktivnosti bi bile raspoređene po mjesecima tijekom godine te ću ih u nastavku predstaviti.

Rujan:

U rujnu je predviđeno da učitelji povijesti govore učenicima o povijesti grada i, iako su priču sigurno već čuli, o zaštitnici grada Rovinja, tj. o svetoj Fumi (Eufemiji) i o njezinoj legendi. Dan grada Rovinja obilježavamo 16. rujna svake godine i učenici su taj dan oslobođeni nastave, no imaju priliku prisustvovati bogatom programu na Trgu maršala Tita.

Slika 18: Zaštitnica grada Rovinja – sv. Fuma

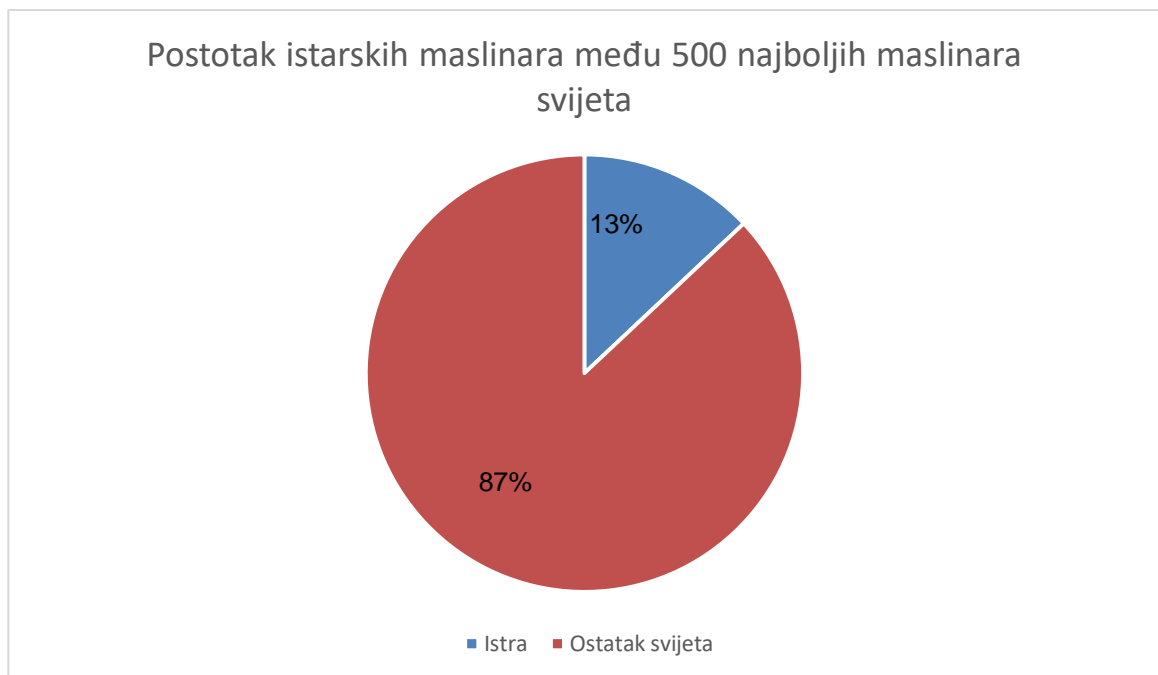

Slika 19: Prikaz sportskih aktivnosti za djecu

Listopad:

Maslinarstvom se u Rovinju i Istri općenito bave mnogi. Da smo poznati po maslinovom

ulju nije tajna, dapače ponosni smo na to. Listopad je mjesec u kojem maslinari beru masline kako bi izradili svoje ulje i u ovom bih mjesecu jedan dan posvetila upravo tome. Učenici bi posjetili maslinik te imali priliku vidjeti kakav je postupak branja maslina i svi u njemu sudjelovali. Učenike bi pratili učitelji prirode i zemljopisa koji bi im putem pričali o prirodnim uvjetima i geografskom položaju za najpovoljniji uzgoj maslina.

39

Studeni:

Slika 20: Unutrašnjost ekomuzeja „Batana“

U studenome bi učenici uz pratnju učitelja likovne i tehničke kulture, glazbene kulture,

³⁹ Jutarnji list - Istra opet najbolja maslinarska regija u svijetu, maslinare godišnje posjećuje 80 tisuća turista

hrvatskoga i talijanskoga jezika posjetili ekomuzej „Batana” koji se nalazi u Rovinju. Muzej je posvećen tradicijskom drvenom plovilu batani zajednici koja ga je izabrala za svoj simbol. Kao najrasprostranjenije tradicijsko plovilo u Rovinju, batana zrcali kontinuitet lokalne maritimne baštine, ali i kontinuitet svakodnevnog života domaćeg stanovništva. Ona spaja lokalne žitelje raznih etniciteta, prvenstveno talijanskog, danas manjinskog, a onda većinskog hrvatskog.⁴⁰ Ekomuzej batana svojim raznorodnim programima istražuje, vrednuje, štiti, interpretira, rekreira, prezentira i komunicira materijalnu i nematerijalnu maritimnu baštinu te aktivno osnažuje kulturni identitet i posebnost grada Rovinja kao mjesta ugodnog za život za sve svoje stanovnike i kao jedinstvenog odredišta za sve svoje posjetitelje. Svoje poslanje i krovne ciljeve Ekomuzej komunicira i realizira putem svojih glavnih sastavnica:

- Kuća o batani, lokalnog naziva muòstra, središnji je interpretacijski i dokumentacijski centar sa stalnom izložbom
- Spacio Matika, lokalnog naziva spàcio, mjesto je kušanja, mirisanja, slušanja i pjevanja lokalne maritimne baštine
- Mali škver, lokalnog naziva peîcio squèro, mjesto je slavljenja nematerijalne baštine gradnje batane
- Rovinjska regata tradicijskih drvenih brodica s oglavnim i latinskim jedrom ili jednostavno Regata, glavna je rovinjska fešta brodica, mora i mornara
- Batanini puti: od Malog mola do Spacia Matika i rovinjskom rivom, dva su tematska puta - prvi morem u pratnji barkariola, a drugi je šetnja rivom, kojom posjetitelji upoznaju i doživljavaju Rovinj iz “batanine perspektive”.⁴¹

Prosinac:

Još jedna vrijednost Rovinja krije se u njegovu Centru za povijesna istraživanja - Centro di ricerche storiche di Rovigno. Centar za povijesna istraživanja je ustanova Talijanske nacionalne zajednice koja djeluje na području Istre, Rijeke i Dalmacije, u čije ime ostvaruje pravo na povijesno istraživanje. Prijedlog za stvaranjem središta povijesnih studija Talijanske nacionalne zajednice u Jugoslaviji formulirala je u

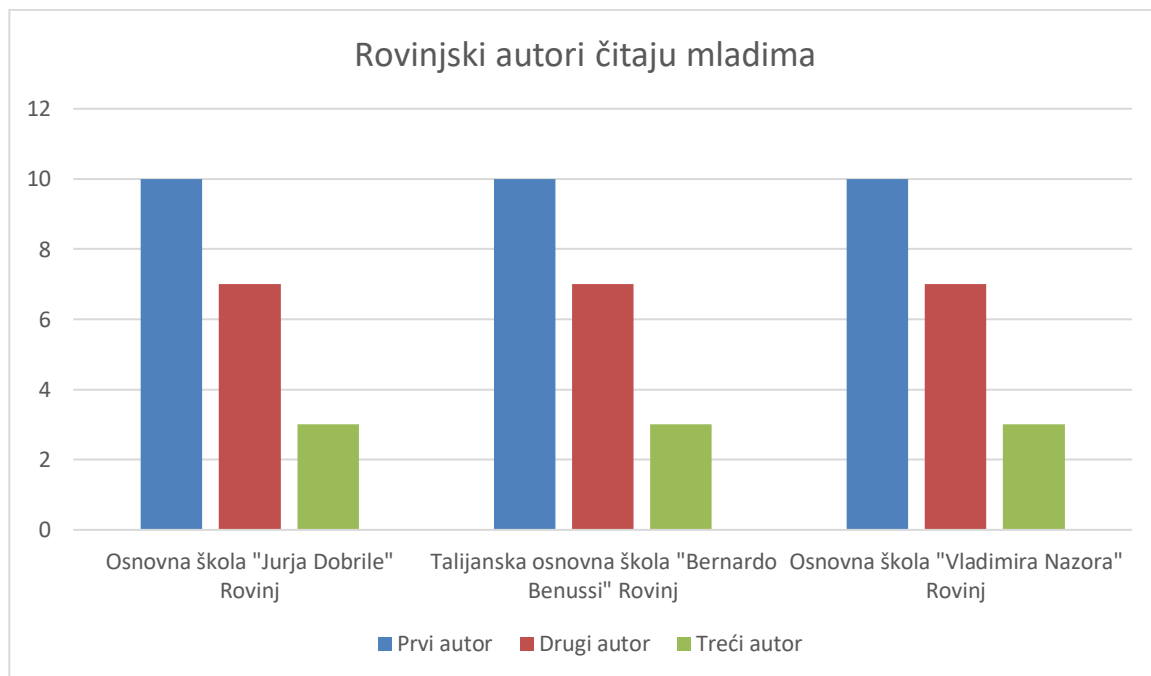
⁴⁰ Ekomuzej Batana | BATANA

⁴¹ Ekomuzej Batana (<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/info-tocka-o-ekomuzeju/>)

studenom 1968. Talijanska unija za Istru i Rijeku, današnja Talijanska unija. To je organizacija Talijana u Republikama Hrvatske i Slovenije, čija je svrha zaštita i razvoj nacionalnog, kulturnog i jezičnog identiteta Talijana na tom području.⁴² Učenici bi tijekom posjete imali priliku slušati i vidjeti najstarije tekstove rovinjskih autora i koji svjedoče o povijesti Rovinja. Tijekom ove aktivnosti učenike bi pratili učitelji povijesti, talijanskoga jezika i hrvatskoga jezika.

Siječanj:

U siječnju bih organizirala čitanje zavičajnih tekstova rovinjskih autora. Rovinj je bogat što ima toliko zavičajnih autora, a djeca o tome ne znaju mnogo. Smatram da bi im bilo zanimljivo slušati kako nečija baka ili netko njima poznat čita književna djela upravo njima. Organizirala bih da svaka škola sluša po tri rovinjska zavičajna pisca. Učenici bi u pratnji učitelja hrvatskoga i talijanskoga jezika slušali autore poput autorice dječjih priča i pjesama Tatjane Pokrajac Papucci, pjesnikinje Vesne Milan i dr.

⁴² Centro di ricerche storiche Rovigno - Centar za povijesna istraživanja Rovinj O NAMA | CRS (crsv.org)

Veljača:

U veljači bi učenici u pratnji učitelja jezika i povijesti posjetili Gradsku knjižnicu „Matija Vlačić Ilirik“ Rovinj-Rovigno. Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“ osnovana je 1985./1986. Pripreme za otvorenje započele su 1. srpnja 1986. godine, a za javnost je otvorena početkom travnja 1987. Od osnutka do 1998. bila je u sastavu nekadašnjega Narodnog sveučilišta Rovinj, a otad do 2006. funkcionira kao knjižnična djelatnost Pučkoga otvorenog učilišta Grada Rovinja. Veliki prijatelj knjižnice bio je i do danas njezin najveći darovatelj ostao pokojni gospodin Luciano Stuparić.⁴³ Ravnatelj Boris Domagoj Biletić ispričao bi im nešto o povijesti i nastanku knjižnice te ih upoznao s odjelom zavičajne književnosti gdje bi učenici mogli pročitati koju pjesmu ili posuditi knjigu.

Ožujak:

Slika 21: Ribar plete mrežu

U ožujku bih učenicima dala priliku da upoznaju dio rovinjske tradicije i kulture, rovinjske ribare. U jutarnjim bi satima učenici u pratnji učitelja likovne i glazbene kulture te povijesti i zemljopisa promatrali rovinjske ribare kako u ribarskim razgovorima pletu mreže. Učenici bi ponijeli i likovni pribor te crtali. Učenici su tijekom posjeta muzeju naučili što su bitinade⁴⁴ pa bismo ribare zamolili da im nešto i otpjevaju. Rovinjska riva

⁴³ Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“ Rovinj-Rovigno (<https://www.gk-rovinj.hr/povijest-knjiznice/>)

⁴⁴ Bitinada (vjerojatno istroromanska onomatopeja), u rovinjskoj pučkoj glazbi ritmičko višeglasno pjevanje onomatopejskim slogovima, koje oponašajući instrumentalnu glazbu služi kao pratnja pjevanju

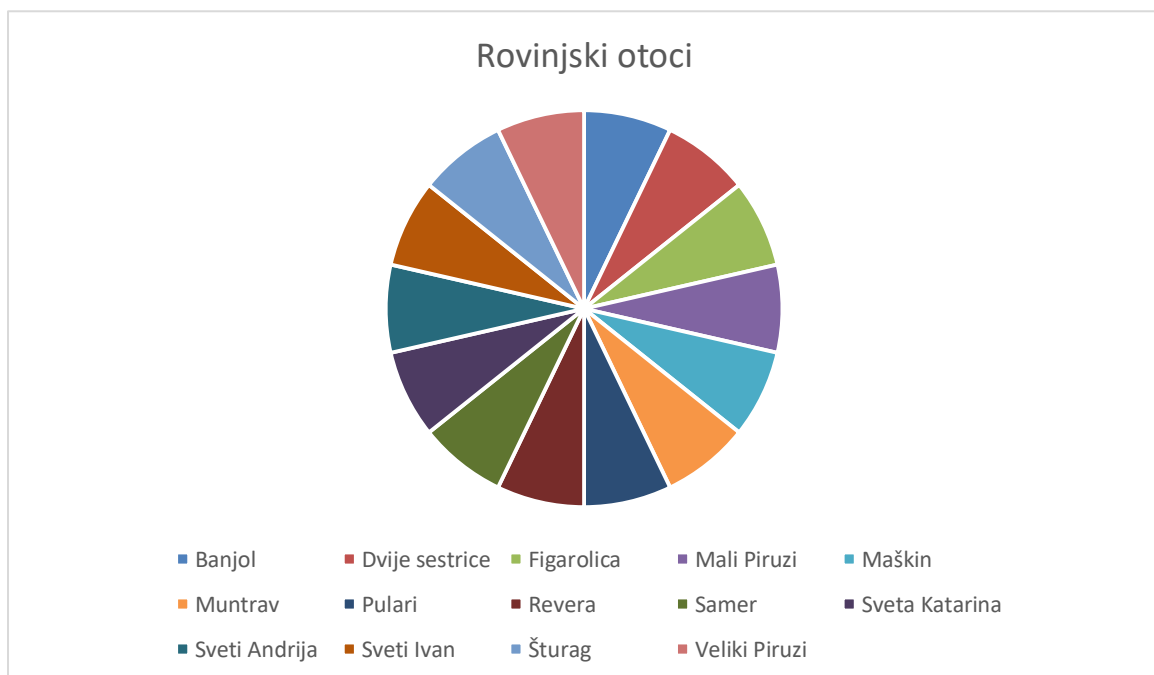
i ribari, kada govorimo o rovinjskoj tradiciji, su neizbježni.

Travanj:

U travnju počinje književni natječaj za Festival zavičajne književnosti. Njime se potiče mlade na književno stvaralaštvo. Festival se održava u listopadu u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a djela se šalju do kraja mjeseca. Tijekom ovoga mjeseca učenici bi na svojim klupama pisali radove vezane uz zavičaj s kojima bi se prijavili na natječaj i možda bili izabrani između pet radova za sudjelovanje na festivalu.

Svibanj:

U svibnju bi učenici u pratnji učitelja povijesti, geografije i likovne kulture brodom obilazili rovinjsku obalu i otoke te slušali o njima kroz povijest te crtali krajolik.

Dijagram predstavlja popis rovinjskih otoka koji bi se brodom obilazili.

Lipanj:

Kraj školske godine i zavičajnog projekta obilježila bi rovinjska regata batana. Tijekom

solista (a bitinada). Naziv se spominje u Rovinju već u XIX. st. Bitinada - Istrapedia

trajanja regate na obali učenici sudjeluju u organiziranim radionicama. Učenike bi pratili učitelji tjelesno zdravstvene kulture, likovne i tehničke kulture.

Slika 22: Rovinjska regata batana

Ovim bi projektom učenici saznali nešto više o Rovinju i njegovoj tradiciji i kulturi, naučili bi surađivati jedni s drugima, razmišljati, izražavati se, naučili bi o važnosti zajedništva i o povezivanju.

7 Zaključak

Vrijeme prolazi, a povijest ostaje, no mladi ju sve manje poznaju. Cilj ovoga rada bio je ukazati na važnost njegovanja zavičaja i poziv na buđenje učiteljima koji, nakon roditelja, s djecom provode najviše vremena. Mladi sve više uče strane jezike, a zanemaruju svoj materinski jezik. Na nama je onda da na to, barem dok su pod našim nadzorom utječemo, da ih usmjeravamo k tomu da što više uče o zavičaju i precima, o povijesti grada i jezika. Vidjeli smo na početku ovoga rada koliko je bitno djeci dozvoliti uporabu zavičajnoga govora, možda ga svi ne koriste i ne razumiju u potpunosti, ali svatko od nas u svome razgovornome jeziku koristi dijalektalne izraze. One naš rječnik obogaćuju i ne treba se tomu opirati. Učitelji su ti koji na zanimljive i inovativne načine mogu predstaviti zavičajne sadržaje učenicima umjesto klasičnim i ustaljenim metodama. Ovim je radom predstavljen i jedan manji povijesni pregled položaja zavičajnoga govora u obrazovnome sustavu te su navedena mišljenja brojnih metodičara, profesora i znanstvenika koji su se time bavili. Navedeni su rezultati istraživanja, mišljenja psihologa i posljedice do kojih bi moglo doći kada bi se djecu uvjetovalo da koriste samo standardni jezik. Govori se o strahu od govora koji ulazi u srce i glavu učenika. Teško je upravo te učenike koji koriste zavičajni govor, kojih je ionako sve manje, natjerati da izraze svoje mišljenje u nastavi upravo zbog straha od pogreške prilikom uporabe standardnoga jezika. Ne treba koristiti isključivo zavičajni govor, no kao što je u radu već izrečeno, trebalo bi djeci dozvoliti da se započne od zavičajnoga govora i da se korak po korak usavrši standardni jezik i njegova uporaba. Na taj način njegujemo jezik naših predaka i usvajamo jezik koji nam je geografskim položajem, odnosno Ustavom RH, a u konačnici i Kurikulumom, povjeren na njegovanje i uporabu. Također je predstavljen i odgojno-obrazovni ishod prisutan u Kurikulumu za sve razrede osnovne škole koji zahvaća zavičajnu književnost i ono što bi se njime trebalo usvojiti. U završnome dijelu ovoga rada predstavljen je jedan zavičajni projekt kojim se daje primjer ideja za realizaciju i provođenje načela zavičajnosti. Provedenim intervjuom i analizom dobivenih odgovora možemo zaključiti da se u našem gradu učitelji uistinu trude provoditi zavičajne projekte, uključiti načelo zavičajnosti u nastavi kada je god to moguće, poticati učenike na očuvanje tradicije i sve to kako se ne bi dozvolilo udaljavanje od tradicije i svoga zavičaja. Tomu u prilog idu i razne reforme školstva, zavičajni festivali, projekti i radionice kojima se potiče stvaranje s temom zavičaja i očuvanje tradicije. Djeca od rođenja svakim danom

stvaraju svoj nacionalni identitet, zavičajnost se prenosi s koljena na koljeno, počinju roditelji pa odgojitelji u vrtiću, zatim učitelji itd. Zaključno, razvidno je da je program preopterećen i vremena za izvannastavne aktivnosti je malo, međutim kada bi se svi, barem u najmanjoj mjeri, posvetili njegovanju zavičaja ovaj životni projekt rezultirao bi uspjehom.

8 Popis literature

1. Anić V. (1991.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber
2. Anić V., Brozović Rončević D., Goldstein I., Goldstein S., Jojić L., Matasović R., Pranjković I. (2002.) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber
3. Bendelja N. *Načelo zavičajnosti u čitankama za osnovnu školu*, u: Mario Kalčić (1975.) *Zavičajna književnost u nastavi*. Žminj: Čakavski sabor
4. Benussi V. (2009.) *Stuòrie: fumetti in dialetto rovine*. Rovinj: Zajednica Talijana grada Rovinja
5. Benussi V. (2012.) *Ji bitinàde d'ucafiòn...* Rovinj: Zajednica Talijana grada Rovinja
6. Benjak M. I Ljubešić M. (2013.) *Od Peruška do otvorenog sustava*. Zagreb: Školska knjiga
7. Bertoša M., Štambuk T. I Milovan A. *Rovinj-Rovigno*. Zagreb: GARMOND
8. Bežen A. (2005.) *Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju*, u: Školski vjesnik, broj 3-4-, 183-194
9. Biletić B. (1983.) *Zublja šutnje*. Pula: Istarska naklada
10. Biletić B. (1997.) *I ča I što I kaj: panorama suvremene hrvatskoistarske lirike*. Pula: Nova Istra
11. Biletić B. (2002.) *Glasi književne Istre: studije, ogledi, kritike o suvremenoj hrvatskoj književnosti u Istri do 2000*. Pula: Nova Istra
12. Bosazzi G. (2012.) *Rovigno d'Istria: Guida storica, artistica e culturale*. Trst: Famia Ruvignisa
13. Budiša E. (1984.) *Klub pušača lula*. Zagreb: CDD SSOH
14. Budiša E. (1999.) *Ponovno probuđeni čovjek*. Labin: Naklada Matthias
15. Curto G. (2009.) *Bozzetti teatrali in dialetto rovine*, Volume I. Rovinj: Grafomat

16. De Zon I. (2005.) *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
17. Dobran R. I Milani N. (2010.) *Le parole rimaste: storia della letteratura italiana dell'Istria e del Quarnero nel secondo Novecento*. Rijeka: EDIT
18. Dujmović Markusi D. I Španjić T. (2020.) *Fon-Fon 2: udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije i četvorogodišnjih strukovnih škola*. Zagreb: Profil Klett
19. Jurdana V. (2015.) *Igri: Mala zavičajna čitanka (s primjerima iz čakavske poezije Draga Gervaisa)*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
20. Maleš D. I Stričević I. (2009.) *Rad na projektu: izazov za djecu i odrasle*. Zagreb: Udruženje Djeca Prva
21. Malusà M. (1997.) *Il segreto della canna rossa e altri racconti – Tajna crvene trske I druge priče*. Rijeka: EDIT
22. Malusà M. (2000.) *Heliotropium*. Pazin: Josip Turčinović d.o.o.
23. Malusà M. (2004.) *La misteriosa conchiglia di cristallo – Tajanstvena kristalna školjka*. Rijeka: EDIT
24. Malusà M. (2014.) *Tea&Lea*. Rijeka: EDIT
25. Milan V. (2005.) *Budi moje svijetlo (Odabrane pjesme članica Književne radionice HKD „Franjo Glavinić” Rovinj prigodom 10. Godišnjice djelovanja)*. Rovinj: Matica Hrvatska Rovinj, HKD „Franjo Glavinić” Rovinj
26. Milan V. (2012.) *Svitac u voku*. Žminj: Katedra čakavskog sabora Žminj
27. Milan V. (2014.) *Zbornik radova 16. Haiku dan – Dubravko Ivančan*. Krapina: Pučko otvoreno učilište Krapina
28. Milan V. (2016.) *Putujem mislima*. Rovinj: Udruga umirovljenika grada Rovinja- Rovigno
29. Milan V. (2016.) *Srebrne niti – Fili d'argento*. Rovinj: Udruga umirovljenika grada Rovinja-Rovigno
30. Milan V. (2019.) *Darka humanitarka*. Rovinj
31. Pokrajac Papucci T. (2004.) *Mašta čini svašta*. Rovinj: Pučko otvoreno

učilište grada Rovinja

32. Pokrajac Papucci T. (2014.) *Mala slikarica – La piccola pittrice*. Pazin: Primacomm
33. Pokrajac Papucci T. (2014.) *Zašto baš to?* Zagreb: Biblioteka mala Hrvatsko društvo književnika za djecu I mlade
34. Pokrajac Papucci T. (2017.) *Andana I Bijeli Jure – Andana e Giorgio Bianco*. Rovinj: Grad Rovinj
35. Pokrajac Papucci T. (2019.) *Hirovita Mara I brbljava Ara*. Zagreb: Iris Illyrica
36. Roksandić D. (2006.) *Zavičajna povijest: pojmovni izazovi*. Zagreb: FF Zagreb
37. Rosandić D. (2005.) *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga
38. Rosandić D. *Za afirmaciju načela zavičajnosti u nastavi književnosti*, u: Mario Kalčić (1975.) *Zavičajna književnost u nastavi*. Žminj: Čakavski sabor
39. Smolica M. (2007.) *Antonio Ive (1851. - 1937.) Knjižnica jednog profesora*. Rovinj: Zavičajni muzej grada Rovinja
40. Sošić M. (2017.) *Batun – El boton*. Rovinj I Kanfanar: Dječji vrtić „Neven”
41. Šimleša P. *Načelo zavičajnosti kao aspekt povezanosti škole sa životom*, u: Mario Kalčić (1975.) *Zavičajna književnost u nastavi*. Žminj: Čakavski sabor
42. Šnidaršić B. *Primjena načela zavičajnosti u slobodnim aktivnostima*, u: Mario Kalčić (1975.) *Zavičajna književnost u nastavi*. Žminj: Čakavski sabor
43. Težak S. (2002.) *Jezične mijene i prijelomi u hrvatskoj umjetnosti riječi*. Zagreb: Tipex
44. Visinko K. (2005.) *Dječja priča: povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga
45. Zanini L. (1983.) *Razgovor s galebom Filipom - Favalando cul Cucal Fileîpo*. Pula: Čakavski sabor, Istarska naklada, Rijeka: EDIT, Otokar Keršovani, Liburnija, Rovinj: Centar za povijesna istraživanja – Centro di ricerche storiche, Zagreb: IKRO Mladost

ČLANCI

1. Crnilo M. (2020.) *Zavičajna nastava na primjeru uključenosti značajnih osoba jaskanskoga kraja*. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:2038/datastream/PDF/view>
2. Jergović M. (1999.) *Razgovor za List, Zagreb „Zarez” br.1, 19. Veljače 1999.* Dostupno na: <http://www.zarez.hr/system/issue/pdf/359/001.PDF>
3. Kadum V. (2009.) *Tone Peruško – Životopis, Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu, Vol. 4(2009)1-2 No. 7-8.* Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/70693>
4. Kangrga M. (1972.) *O zavičaju „Delo“ 1972.*, u: Urošević N. I Urošević-Hušak J. (2012.) *Tematske rute u zavičajnoj nastavi – istarski književni itinerari, Vol. 7(2012)3 No 16.* Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/130707>
5. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019.) *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj.* Narodne Novine https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
6. Paleka P. I Vrsaljko S. (2018.) *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja, Vol.13 No.1.* Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/317959>
7. Pavličević-Franić D. (2006.) *Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije, Vol. 1 No. 1.* Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/15920>
8. Puškar K. (2015.) *Čiji je kaj? Narječje između prihvaćanja i odbijanja.* Dostupno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-WW8Y0GL4/494025e8-66c5-4142-99c0-91c73d8379dd/PDF>
9. Urošević N. I Urošević-Hušak J. (2012.) *Tematske rute u zavičajnoj nastavi – istarski književni itinerari, Vol. 7(2012)3 No 16.* Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/130707>

INTERNETSKI IZVORI

1. Biletić B. D. <https://www.boris-biletic.iz.hr/>
2. Bitinada <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/236/bitinada>
3. Budiša E. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9994>
4. Budiša E. <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/395/budisa-edo>
5. Centro di ricerche storiche Rovigno - Centar za povijesna istraživanja Rovinj https://crsrv.org/hr/o_nama
6. Ekomuzej Batana <https://www.batana.org/hr/naslovna/>
7. Ekomuzej Batana <https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/info-tocka-o-ekomuzeju/>
8. Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“ Rovinj-Rovigno <https://www.gk-rovinj.hr/povijest-knjiznice/>
9. Institucionalizacija zavičajne nastave Istarske županije, O projektu <https://www.za-nas.hr/>
10. Istria Nobilissima <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1310/istria-nobilissima>
11. Ive A. (1877.) Canti popolari istriani raccolti a Rovigno. Torino https://www.istri-anet.org/istria/illustri/ive/works/1877_canti.pdf
12. Ive A. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/798/ive-antonio>
13. Jutarnji list - Istra opet najbolja maslinarska regija u svijetu, maslinare godišnje posjećuje 80 tisuća turista <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/istra-opet-najbolja-maslinarska-regija-u-svijetu-maslinare-godisnje-posjecuje-80-tisuca-turista-15188527>
14. Natuknica *commendatore* <https://www.quirinale.it/page/stellaskolid>
15. Pellizzer A. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/547/pellizzer-antonio#>
16. Peruško T. <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/554/perusko-tone>

17. Pokrajac Papucci T. <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/pokrajac-papucci-tat-jana/>
18. Povijest grada Rovinja <https://www.rovinj-rovigno.hr/o-rovinju/povijest/>
19. Predstavljena „Darka humanitarka“ Vesne Milan <https://www.rovinj-rovigno.hr/novosti/predstavljena-darka-humanitarka-vesne-milan/>
20. Santin G. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/3974/santin-giovanni-nino>
21. Ustav Republike Hrvatske <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>
22. Ušumović N: Metafikcijski dvoboji pripovjedača i lika u „lijepim pričama“ Ede Budiše <https://www.stav.com.hr/naslovi/189/neven-usumovic-metafikcijski-dvoboji-pripovjedaca-i-liku-u-lijepim-pricama-edebudise/>
23. Zanini L. <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/1474/zanini-ligio>
24. Zlatna formula hrvatskog jezika – ča-kaj-što, 12.12.2019. <https://stambuk.hr/zlatna-formula-hrvatskog-jezika-ca-kaj-sto-2/>
25. Zovko A. i Vukobratović J. (2021.) Pristup nastavi kroz projektno učenje. <https://epale.ec.europa.eu/hr/resource-centre/content/pristup-nastavi-kroz-projektno-ucenje>

Prilozi

Slika 1: Dijalektološka karta hrvatskih narječja.....	10
Slika 2: Obilježja čakavskoga narječja	11
Slika 3: Obilježja kajkavskoga narječja	11
Slika 4: Obilježja štokavskoga narječja	12
Slika 5: Grad Rovinj	13
Slika 6: Maestro Vlado Benussi	15
Slika 7: Boris Domagoj Biletić.....	16
Slika 8: Edo Budiša	18
Slika 9: Giusto Curto	19
Slika 10: Antonio Ive	20
Slika 11: Mirela Malusà	21
Slika 12: Vesna Milan	22
Slika 13: Antonio Pellizzer	23
Slika 14: Tatjana Pokrajac Papucci	24
Slika 15: Giovanni Santin - Nino	25
Slika 16: Marija Sošić	26
Slika 17: Ligio Zanini	27
Slika 18: Zaštitnica grada Rovinja – sv. Fuma	51
Slika 19: Prikaz sportskih aktivnosti za djecu	51
Dijagram 1: Postotak istarskih maslinara među 500 najboljih maslinara svijeta	52
Slika 20: Unutrašnjost ekomuzeja „Batana“	52
Dijagram 2: Rovinjski autori čitaju mladima	54
Slika 21: Ribar plete mrežu	55
Dijagram 3: Rovinjski otoci	56
Slika 22: Rovinjska regata batana	57

Zvučni zapisi s intervjuja na CD-u

Sažetak

U ovom se radu pokušava ukazati na važnost njegovanja zavičajnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama. Tijekom rada ukazuje se stanje, kada se govori o zavičajnosti, u odgojno-obrazovnim ustanovama kroz povijest. Nekada se na to gledalo kao na nešto loše, morao se koristiti samo standardni jezik, zavičajnome govoru u obrazovnome sustavu nije bilo mjesta. No, vidjeli smo kako se to kroz vrijeme promijenilo i to uvođenjem načela zavičajnosti. Proučavanjem kurikuluma možemo vidjeti kako je odgojno-obrazovni ishod vezan za zavičaj prisutan u svakome razredu osnovne škole. Analizirajući odgovore dobivene postavljenim pitanjima tijekom intervjua moguće je zaključiti da je zbilja bitno njegovanje zavičajnoga govora i književnosti jer ih djeca sve manje poznaju, a učitelji su oni čija je zadaća to prenijeti. Također smo dobili uvid u različita mišljenja i stavove učitelja i primjere te ideje provođenja zavičajne nastave. U zaključnom dijelu rada predstavljen je primjer projekta zavičajne nastave s naglaskom na grad Rovinj i njegovu tradiciju.

Ključne riječi: Hrvatski jezik, načelo zavičajnosti, zavičajna književnost, zavičajnost, zavičajni govor, zavičaj

Summary

This work attempts to emphasize the importance of nurturing local identity in educational institutions. Throughout this work, the state of local identity in educational institutions is discussed in historical context. In the past, it was seen as something negative, and only standard language was supposed to be used, leaving no room for local dialects in the educational system. However, we have witnessed how this has changed over time with the introduction of the principle of nativeness. By studying the curriculum, we can see that the educational outcome related to native land is present in every grade of primary school. Analyzing the responses obtained during the interviews, it is possible to conclude that the nurturing of native speech and native literature is indeed crucial, as children are becoming less familiar with them, and it is the teachers' responsibility to transmit this knowledge. We also gained insight into different opinions and attitudes of teachers, as well as examples and ideas for implementing local-oriented teaching. In the concluding part of the paper, an example of a local-oriented teaching project with a focus on the city of Rovinj and its tradition is presented.

Key words: Croatian language, principle of nativeness, native literature, indigeneity, native speech, native land